

Biblioteks blad

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 10/2015

[s4] *Just nu:* Sara Lidmans
röst fortsätter inspirera

[s12] Jans högläsning
uppskattas av de gamla

[s26] *Utblick:* Biblioteket
som är öppet dygnet runt

TEMA:
HISTORISKA
VINGSLAG

Systrar & pionjärer

[s20] Aurora och Gustava drev bibliotek i 1800-talets Stockholm

D

FOTO: BEATRICE GRAMLÉN

I nummer 10 2015

- 2 FÖRORD
- 4 JUST NU
- 7 MÅNADENS ELIN
- 10 DEBATT
- 12 MANNEN SOM LÄSER HÖGT
- 17 **TEMA: HISTORISKA VINGSLAG**
 - 18 Journalistisk bevakning av historiskt skede
 - 20 Blogginlägg från 1700-talet
 - 21 Systrarna Hellgren blev bibliotekspionjärer
- 24 UTBLICK
- 30 RECENSION
- 32 SÅ ANVÄNDER JAG BIBLIOTEKET
- 34 AKTUELLT FRÅN SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

På 1700-talet föddes vår svenska tryckfrihetsförordning – den äldsta i världen. Det var också århundradet då de första lånbiblioteken etablerades i våra större städer. Bland pionjärerna fanns kvinnor – som systrarna Hellgren.

s17

s12

Jan Nord
läser högt
för nöjda
lyssnare på
äldreboen-
det Kungs-
gården.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

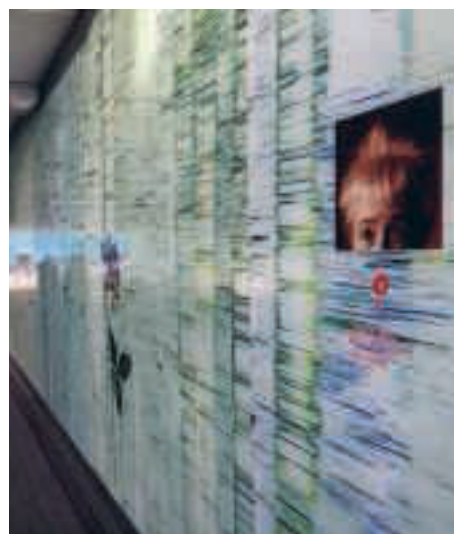

FOTO: YVONNE RITVALL

s4

Sara Lidman hyllas i Umeå med Lev! Ett gigantiskt konstverk av FA+ i en gång- och cykeltunnel fylld av bilder, ljud och citat.

Chefredaktör/ansvarig utgivare

Christer Fäldin
070-841 75 80, christer@falldinmedia.se

AD

Malin Trotzig
076-539 91 81, malin.trotzig@irismedia.se

Layout

Elinor Hägg
073-945 41 30, info@irismedia.se

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center D5
Klarabergsviadukten 70
eller Kungsbron 1
Stockholm

Telefon 08-545 132 30

Fax 08-545 132 31

Prenumeration på BBL

För medlemmar i
föreningen ingår BBL
i medlemsavgiften.
350 kr för enskild medlem
(heltidsstuderande och

pensionärer 175 kr). Övriga
betalar 550 kr (Sverige),
utanför Sverige, 700 kr.

Tryck

Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Produktion

Biblioteksbladet produ-
ceras av Iris Media AB för
Svensk biblioteksforening.
Redaktionen förbehåller
sig rätten att korta och
redigera manus. För obe-
ställt material ansvaras ej.

Annonsskontakt

Bo Eriksson
08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia
@telia.com
Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är
TS-kontrollerad.

Denna tidning gick i tryck
den 11 december 2015.
www.biblioteksbladet.se

Omslagsillustration:

Malin Trotzig

Svensk biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Forskare efterfrågar Sara

Sara Lidman lever vidare, även utanför bokpärmarna. I Umeå har Europas största glaskonstverk *Lev!* tillägnats henne samtidigt som Sara Lidman-sällskapet bildats. Vid Forskningsarkivet, Umeå universitetsbibliotek, är Sara Lidmans arkiv ovanligt stort och det mest besökta och efterfrågade bland forskare.

TEXT OCH FOTO YVONNE RITTVALL

Då det fanns ett tomrum efter Sara Lidman som författare och debattör efter hennes bortgång 2004 enades forskare, vänner, läsare och släktingar runt om i världen att starta Sara Lidman-sällskapet. Syftet är att stimulera intresset och förståelsen för Sara Lidmans författarskap och samhällsengagemang, uppmärksamma personer som verkar i hennes anda samt uppmuntra till forskning.

En gång om året, sista helgen i mars, arrangerar sällskapet Sara Lidman-dagen med föreläsningar kring ett speciellt tema. Dessa arrangemang är alltid fullsatta.

ENLIGT ANNELIE BRÄNSTRÖM ÖHMAN, professor i litteraturvetenskap vid Umeå universitet, författare och sekreterare i Sara Lidman-sällskapet, är intresset för Sara Lidman stort även bland den unga generationen. Musiker och låtskrivare som Frida Hyvönen, Dennis Lyxzén, David Sandström, alla med rötter i Västerbotten, har Sara Lidman som inspirationskälla.

– Hennes rasande, passionerade tilltal engagerar många. Hennes samhällskritiska röst saknas i dag, säger Annelie Bränström Öhman.

I samband med Botniabanans tillkomst, då även ett nytt resecentrum i

Sara Lidman hyllas i Umeå med *Lev!* Ett gigantiskt konstverk av FA+ i en gång- och cykeltunnel fylld av bilder, ljud och citat.

Ett av Sara Lidman-citaten i tunneln, hämtad ur artikelsamlingen *Varje löv är ett öga*, kan tyvärr fortfarande kopplas till de nyliberala vindar som hotar kulturens och bibliotekens överlevnad.

Umeå skulle byggas, väcktes tanken på att hylla Sara Lidman med en staty.

– Eftersom Sara Lidman inte var statytypen kom vi med idén till konstverket *Lev!* Med *Jernbanesviten* som konstnärlig utgångspunkt ville vi ha ett samtida verk man kunde vistas i, lyssna till, betrakta och känna, berättar Annelie Bränström Öhman.

Via konstantendenten i Umeå kommun, som tyckte idén var utmärkt,

kontaktades konstnärsguppen FA+, Ingrid Falk och Gustavo Aguerre. De har bland annat gjort Strindbergs-citaten på Drottninggatan i Stockholm, Ibsen-citaten på Karl Johan i Oslo och Borges-citat i Buenos Aires. Samtliga inom ramen för projektet The Universal Library där även konstverket *Lev!* numera ingår. The Universal Library är verk som hedrar författare via citat, men syftet är även att de ska fungera

Lidman

som en spännande introduktion till författarens texter, inte minst för kommande generationer.

LEV! I UMEÅ BERÄTTAR om Sara Lidman med bilder, ljud och citat. Huvuddelen av det 700 kvadratmeter stora konstverket är en 170 meter lång glasvägg, vilket gör det till Europas största glaskonstverk.

Lev! sträcker sig från gång- och cykelbanan ovan jord, genom en lång tunnel och utmynnar i resecentrat för Umeå centralstation. Bilderna på den gröna växtligheten som täcker den långa glasväggen är tagna under en tågresa från Missenträsk, Sara Lidmans födelseort, till Umeå där hon blev hedersdoktor vid Umeå universitet och bodde under sina sista år.

Trycker man på en punkt under en porträttbild av Sara Lidman läser hon dikt, talar om Vietnam, Sydafrika, med mera. Man kan höra hur klockan i familjen Lidmans hus i Missenträsk tickar och själv, via ett ordlexikon, översätta bondska till schwänschkan. I slutet av tunneln går det att spegla sig i en gigantisk blankpolerad metallskylt med ordet Lev! När Sara Lidman signerade sina böcker skrev hon ofta Lev! som en uppmaning till alla att leva. "Man måste leva medan man håller på", sa hon ofta.

FÖR OSS SOM DAGLIGEN går igenom "Sara Lidman-tunneln", som den heter i folkmun, bidrar de många citaten till eftertänksamhet, leenden och ibland litet tröst beroende på hur man har det med känslorna just då. Ett av citaten i tunneln, hämtad ur artikelsamlingen *Varje löv är ett öga*, kan tyvärr fortfarande kopplas till de nyliberala vindar som hotar kulturens och bibliotekens överlevnad. Skönlitteraturen står i kylan men "ännu har vi biblioteken, ert motstånd, nästan otroligt; som lavskrikans hjärta, den heliga lilla pumpen". Så sa Sara Lidman under ett anförande på Sveriges Allmänna Biblioteksförings årsmöte i Södertälje 1979. ■

STÖD TILL EUROPEISKT KULTURSAMARBETE

Vill ni utveckla ert internationella samarbete inom biblioteksverksamhet, litteratur- och läsfrämjande?

EU-programmet Kreativa Europa ger stöd till:

- europeiska samarbetsprojekt
- europeiska plattformar
- europeiska nätverk

Kontakta Kreativa Europa Desk Kultur för mer information:

www.kulturradet.se/eu

KULTURRÅDET

**Vi önskar
alla våra kunder
En Riktigt
God Jul &
Gott Nytt År**

KIITOKORI

SPECIAL VEHICLES

www.kiitokori.fi

Mot harmoniserad upphovsrätt

I EU pågår ett stort arbete med att forma framtidens gemensamma upphovsrätt. I mitten av december tillkännagav EU-kommissionen att den vill harmonisera upphovsrätten i unionen, med sikte främst på internettjänster.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN

Den svenska paraplyorganisation Klys är positivt inställd till signalerna från EU, enligt TT. De tror att en gränsöverskridande digital mediemarknad i Europa skapar fler arbetstillfällen för kulturarbetare, enligt Ulrica Källén, verksamhetschef på Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd som är ett samarbete mellan medlemsorganisationerna.

– Vi välkomnar samtidigt att EU säger sig vilja stärka den kulturella mångfalden och ge kulturskaparna ett bättre skydd och skäliga ersättningar, säger hon.

Däremot är Klys skeptiskt till en total harmonisering av upphovsrätten. En sådan bör bara ske där det är nödvändigt för att EU:s inre marknad ska fungera. Klys vill ha mer tvingande regler som reglerar vilka avtal som olika parter kan teckna för

att ersättningsfrågan ska hamna rätt från början.

Norden och Baltikum bör gå snabbare fram än övriga EU-länder med samarbetet kring digitaliseringen, anser Estlands president Toomas Hendrik Ilves.

Enligt honom går EU för långsamt fram med den digitala inre marknaden. Norden och Baltikum bör tjuvstarta tillsammans med Nederländerna. ■

Franska bibliotekens viktiga roll slås fast

PÅ SIN WEBBPLATS framför ABF (Association des Bibliothécaires de France) sina kondoleanser till alla drabbade vid terrorattacken den 13 november och fastslår att biblioteken mer än någonsin måste framträda som platser för öppenhet och tolerans. Resten av innehållet i ABF:s kommuniké är okänt eftersom det tagits bort. Det lär dröja innan offentliga platser ska kunna kännas helt trygga i landet, men allmänheten tänker inte låta sig skrämmas varken i Frankrike eller i andra hotade västländer. Farhågorna är snarare att muslimer och asylsökande ses med misstänksamhet och att myndigheter överreagerar och kanske skapar ett "storebrorssamhälle" som drabbar alla. ■

TEXT TOTTIE LÖNN

FOTO: YANN CARADEC/Flickr

MÅNADENS ELIN AV ELIN LUCASSI

Elin Lucassi är serietecknare, illustratör och skribent och jobbar dessutom med utbildning på Kungliga biblioteket. Hennes debutbok *Jag är den som är den* utkom på Kartago förlag i januari 2015.

God Jul

Tack för ett fantastiskt år! Vi är otroligt stolta över vår nya produkt CS LIBRARY SAGA. Har ni inte sett den än? Kontakta oss så visar vi mer än gärna!

Med responsiv design, integrerad e-media är biblioteket i mobilen lika självklart som mandeln i gröten.

Kontakta oss redan idag för framtidens bibliotekswebb - den bästa julklapp en låntagare kan få!

**OPEN LIBRARY
SOLUTIONS**

openlibrarysolutions.com

**CS LIBRARY
SAGA**

"Vi är en av fläckarna som finns kvar", säger Andreas Nilsson, chef för Sjöstridsskolans bibliotek i Karlskrona.

Ny regionförening i Sydöst

Sverige får en ny regionförening under våren. Bibliotekarier i Blekinge, Kalmar och Kronoberg planerar att starta en ny regionförening i sydöstra Sverige vid ett konstituerande möte den 1 mars 2016.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN FOTO MICHAELA LINGE, SJÖSTRIDSSKOLAN/FÖRSVARSMAKTEN

de sydöstra länen finns cirka 600 personer verksamma på olika bibliotekstyper. De har hittills hört till regionföreningen i Skåne, men vill nu skapa en ny regionförening.

– Vi anser att vi behöver ett eget forum i vår region. Det är viktigt att bygga nätverk för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling, säger Andreas Nilsson som ingår i interimsstyrelsen, till vardags chef för Sjöstridsskolans bibliotek i Karlskrona.

UPPRINNELSEN TILL IDÉN var ett möte mellan några personer under biblioteksdagarna i Lund under våren, förutom Andreas Nilsson och några övriga personer deltog även Peter

Linde, ledamot i Svensk biblioteks-förenings styrelse.

– Vi talade om att vi behöver ett eget forum i vår region. Den viktigaste uppgiften är att bygga nätverk, utbyta erfarenheter och att verka för gemensam kompetensutveckling. Våra arbetsplatser är små och ofta isolerade. Det är lätt att hamna i en egen bubbla och bara fokusera på sitt eget. Att träffa andra och diskutera frågor ger mycket tillbaka, säger Andreas Nilsson.

HAN TROR ATT en ny regionförening inledningsvis kan arrangera två sammankomster varje år, varav den ena ska ha en fortbildande karaktär, medan den andra kan utgöras av ett besök på någon av orterna i regionen.

”Visst känns det helt klockrent? Men för att det ska fungera behöver vi engagerade medlemmar som vill dra åt detta håll och som också är villiga att dela på ansvaret att driva en regionförening”, skriver interimsstyrelsen i uppropet inför det konstituerande mötet den 1 mars i Växjö.

SEDAN TIDIGARE finns sex regionföreningar, i Skåne, Stockholm-Uppsala-Gotland, Väst, Västerbotten, Västernorrland-Jämtland/Härjedalen samt Östergötland-Jönköping.

– Regionföreningarna är en viktig del av de professionella arenor svensk biblioteks-förening erbjuder sina medlemmar. I regionföreningarna samlas kompetens regionalt från olika bibliotekstyper och skapar möjlighet till gränsöverskridande erfarenhetsutbyte. Genom Regionföreningar, Biblioteksdagarna och Expertnätverk vill vi stödja medlemmarnas kompetens- och verksamhetsutveckling, säger Svensk biblioteks-förenings generalsekreterare Niclas Lindberg. ■

Skapa fokus!

UP THE WALLS

För dig som önskar attraktiva exponeringslösningar till böcker och annat i skön kombination på vägg. Idealiska för att lyfta fram nyheter, genre eller teman på ett nytt och gränsöverskridande sätt, om och om igen.

Finns som paketslösningar och styckvisa enheter i vitt och turkos.

WARPAROUND

För dig som förutom attraktiva exponeringslösningar dessutom önskar generösa förvaringslösningar till böcker och annat på vägg.

En lika enkel som genialisk allroundhylla som kan byggas såväl vågrätt som lodrätt med några få element i vitt och svart.

FRÅN OSS TILL ER ALLA:
EN RIKTIGT GOD JUL & GOTT NYTT ÅR!
ÖNSKAR DU HÅRDA PAKET? VI GER DIG RÅD!
VI HAR MYCKET MER ATT VÄLJA PÅ.
KIKA IN PÅ WWW.EUROBIB.COM

Eurobib
direct

www.eurobib.com
PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

DEBATT

Vad tycker du?
Skicka in ditt
debattinlägg till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Meröppet nytt koncept för nedskärningar

Statistiken visar att den offentligt finansierade sektorn har genomgått ett stålbad och meröppna bibliotek är ett nytt koncept för att minska kostnader för biblioteken, skriver Per Hjalmarson i en ny replik.

Per Hjalmarson

en replik till min debattartikel i Biblioteksbladet nummer 9, 2015 hävdar Kristina Elding och Annelie Krell från Region Skånes kulturförvaltning, att de meröppna biblioteken syftat till att öka tillgängligheten. Uppenbarligen utgör, enligt Elding och Krell, Sveriges bibliotekspersonal med fyra års högskolestudier i att hjälpa besökarna med deras olika referensfrågor, ett hinder för ökad tillgänglighet av biblioteksservice.

ELDING OCH KRELL framhåller i sitt inlägg bibliotekspersonalens kompetens som oumbärlig för folkbiblioteken. Desto mer obegripligt blir då deras påstående att biblioteken inte ska vara bemannade under hela öppethållandet, särskilt om man samtidigt ska kunna tillhandahålla extra resurser åt prioriterade grupper.

I artikeln förnekar också Elding och Krell att införandet av meröppna bibliotek varit ett led i den pågående nedskärningspolitiken. De senaste 25 årens svenska inrikespolitik verkar därmed ha gått dem spårlöst förbi.

Mellan 1990–2010 har, enligt Konjunkturinstitutets beräkningar, den offentliga sektorns

andel av den totala ekonomin minskat från 32 till 29 procent. Under samma period har Sveriges samlade BNP vuxit med 46 procent, enligt OECD:s statistik. Denna trend har fortsatt under 2010-talet. För den offentligt finansierade sektorn har detta inneburit ett stålbad med omfattande besparingar och nedskärningar där hundratusentals arbeten har gått förlorade inom framförallt vård, skola och omsorg.

”Bara i Göteborg har under de senaste 25 åren fem av sju bokbusslinjer dragits in och ett halvt dussin biblioteksfilialer i de fattigaste stadsdelarna har lagts ner.”

GIVETVIS HAR DETTA även drabbat folkbiblioteken, vilket bland annat har resulterat i att en tredjedel av alla biblioteksfilialer försvunnit sedan 1990. Bara i Göteborg har under de senaste 25 åren fem av sju bokbusslinjer dragits in och ett halvt dussin biblioteksfilialer i de fattigaste stadsdelarna har lagts ner.

Introduktionen av meröppna bibliotek i Sverige inleddes för sex år sedan och utgör därför ett nytt koncept i att applicera nedskärningspoliti-

ken på biblioteken genom att minska kostnaderna för personal under den totala öppettiden.

Per Hjalmarson,
Bibliotekarie på Backa bibliotek

SKÖN JUL!
// VÄNNERNA PÅ BIKE

SKÖN

BIKETJANST

Tel: +46 472-300 36 • info@biketjanst.se • www.biketjanst.se

De lyckligaste människorna är de som gör någonting för andra, hörde Jan Nord någon säga på radion. Det blev inledningen till att han varje torsdag högläser på ett äldreboende.

TEXT LILIAN EDVALL FOTO MAGNUS HARTMAN

Mannen som läser högt

Runt ett bord sitter fyra personer och lyssnar på Jan Nord, som läser högt ur *Vem älskar Yngve Frej* av Stig Claesson. Vi befinner oss på Kungsgården, ett äldreboende i Kungsängens centrum.

Varje torsdag brukar Jan Nord, för dagen klädd i vacker rosaröd tröja, läsa högt för den här gruppen. Äldst är Karin, hon är snart 104 men vill inte vara med på bild.

Jan Nord gick i pension för fyra år sedan, vid 67 års ålder, för då "fick man inte jobba längre på landstinget". Han har arbetat som terapeut med fulltecknad kalender. Nu fick han tid över, massor med tid, ja det blev fullständigt tomt som han säger.

HAN VAR RELATIVT nyinflyttad till Kungsängen och gick bland annat med i en läsecirkel som Kungsängens bibliotek anordnade.

– Det var jag och femton damer.

Och det var på läsecirkeln frågan kom upp. Fanns något intresse att läsa högt för personer med demens på äldreboenden? Bibliotekarien samarbetade med volontärsamordnaren på Upplands-Bro kommun. Flera nappade på frågan, bland annat Jan Nord. En introduktionskurs hölls med praktik.

Det visade sig att Jan Nord inte tyckte det

var helt lätt att läsa för personer med demens. Han saknade att inte få gensvar och var osäker på hur mycket de förstått.

Men samarbetet som inletts med Kungsgårdens äldreboende fortsatte. Man lämnade inriktningen på demens och lät gruppen bestå av de personer som var intresserade. En lärdom var att det är viktigt att ha ett eget rum att läsa i, så man inte blir störd av annat som händer. Som första bok valde Jan Nord en av sina favoriter, *Kejsaren av Portugallien* av Selma Lagerlöf, i en lättläst version. Den följdes av *Greven av Monte Cristo*, också en favorit. En riktig pärla tyckte han att *Kaffe med rån* var, av Catharina Ingelman-Sundberg.

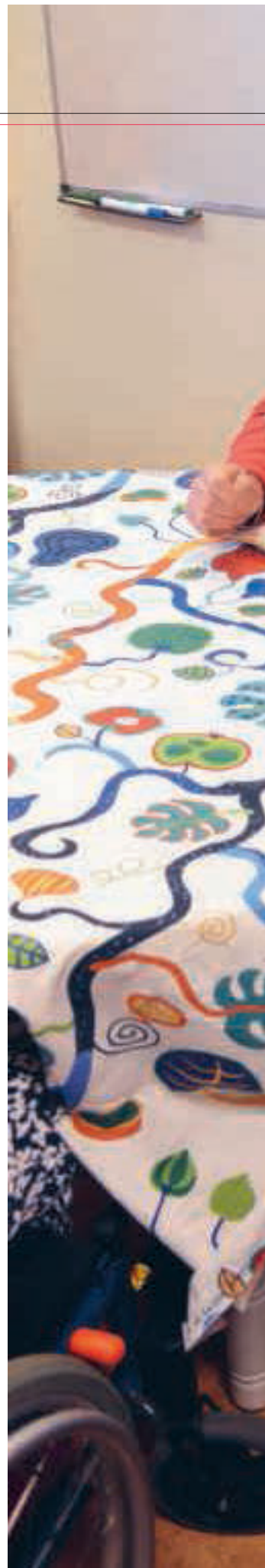
– Den handlar om gamlingar på ett äldreboende som bestämmer sig för att göra ett rån. Den nuvarande boken, *Vem älskar Yngve Frej*, har valts av en av lyssnarna, Göte Larsson, som är en stor Stig Claesson-entusiast. Boken närmar sig sitt slut. Jan Nord vet inte vad han ska välja sedan.

– Jag ska ta kontakt med biblioteket och med några i läsecirkeln. Vi är flera där som är högläsare. Jag har funderat på Ivar Lo-Johansson, eller ännu hellre Jan Fridegård.

Vad ger det dig att vara högläsare?

– Jag hörde ett radioprogram om lycka. De lyckligaste människorna är de som gör något för andra. Det sätter igång processer i hjärnan

"En lärdom var att det är viktigt att ha ett eget rum att läsa i."

Boken närmar sig sitt slut.
Närmast Jan Nord sitter
Kristina Nilsson.

Jan Nord brukar högläsa i en halvtimme åt gången.

*”Som första bok valde
Jan Nord en av sina favoriter,
Kejsaren av Portugallien
av Selma Lagerlöf,
i en lättläst version.”*

Ett väl tummat exemplar av *Vem älskar Yngve Frej*.

Hjälp med transporten får Ingeborg Wessel av Jan Nord.

Göte Larsson, som älskar Stig Claesson, visar en bok med illustrationer av författaren.

➤ som man kan uppleva som lycka. Jag tror att det stämmer. De som vinner miljoner, de står och hoppar först men sedan... De kan ju gå under. Här blir jag någon.

När han läst klart sitter han och småpratar med gruppen.

– Ibland kommer det upp konstiga ord. Vi kan ta ett ganska enkelt ord, cheviotkostym*, men jag har aldrig riktigt förstått vad det är. Så jag frågade Karin, lite skämtsamt, ”du som är så gammal, kan du förklara vad det är?”. Och jag fick en exakt beskrivning.

Jan Nord brukar inte läsa igenom boken i förväg. Han gillar att själv bli överraskad av det som händer. I högläsningen av *Vem älskar Yngve Frej* skrattar han till några gånger, av den underfundiga texten.

I början klarade han av att läsa 45 minuter. Nu tycker han att 30 minuter räcker. Sedan börjar bokstäverna snurra.

– Jag ökar kraven på mig själv också, man försöker bli lite skådis. Men jag måste nog skaffa nya glasögon.

Jan Nord uppskattar mycket de träffar

som ordnas, både av biblioteket och av Upplands-Bro kommun, där volontärer får träffa varandra.

– Jag har lärt känna en nedrans massa människor, jag morsar på jättemånga. Min sambo säger att jag verkar känna fler än henne här, trots att hon bott i Kungsängen mycket längre.

Kristina Nilsson är en av lyssnarna. Hon tycker det är ett fint avbrott i vardagen.

– Jag har fått låna en bok om Ådalen av en av de andra tanterna här, för hon kommer också från Ångermanland, men jag har svårt att koncentrera mig. Det är bättre att lyssna när någon annan läser.

GÖTE LARSSON, han som valde Stig Claesson, är en riktig bokentusiast.

– Det är min passion att läsa böcker.

Han har mängder med böcker av nämnde Claesson, fina gamla upplagor. *Vem älskar Yngve Frej* har han läst fem gånger.

– Stig Claesson är upprepningarnas mästare. Flera hyllmetrar med litteratur fick Göte Larsson göra sig av med när han flyttade in på

CHEVIOTKOSTYM:

vävd av slitstark ull, oftast färgad mörkblå. Var den första klassiska konfirmations- och finkostymen i Sverige.

Inte sagor vid elden men väl högläsning i pysselrummet på Kungsgården. Fr v Jan Nord, Kristina Nilsson, Göte Larsson och Ingeborg Wessel.

Kungsgården. Fortfarande läser han mycket, och lyssnar. Han nämner Sara Danius inledningstal i Svenska Akademien, att det var mycket intressant.

– Hon sitter ju på samma stol som Selma Lagerlöf, nummer sju.
Han tycker om Jan Guillous böcker om de norska fiskarbröderna Lauritzen och har just beställt den tredje i serien, *Mellan rött och svart*, på biblioteket. Fredrik Sjöbergs *Flugfällan* ligger framme, ”mycket bra”. Som en av årtiondets bästa böcker räknar han *Haren med barnstensägon* av Edmund de Waal och Nobelpriset hoppas han ständigt att Amos Oz ska få.

Som många andra bokentusiaster konstaterar han att den egna sonen knappast läser något alls.

– Han har inte ens läst *Vem älskar Yngve Frej*, suckar Göte Larsson.

Projektet med högläsare på äldreboenden i Upplands-Bro kommun initierades av bibliotekarie Martina Olsson. Hon hade deltagit i en inspirationsdag som projektet Läs kraft anordnade för några år sedan. Syftet med Läs kraft

var att uppmuntra frivilliga och anhöriga att läsa högt ur lättlästa böcker för personer med demens. Genom samarbetet med kommunens volontärsamordnare ordnades en kurs för högläsarna. Vid olika tillfällen fick man lära sig om demens och vad som kännetecknar en lättläst bok. Deltagarna fick tips på böcker innan de skulle ut och praktisera.

VERKSAMHETEN SÖKER NU nya former. Det handlar om att läsa för äldre, oberoende av om det finns demens med i bilden eller inte. Martina Olsson arbetar numera i en annan kommun och bibliotekarie Ulrika Karén har tagit över. Hon ska snart träffa de nio högläsarna för första gången. Hon vill inte bestämma så mycket om upplägget innan hon hört deras synpunkter.

– En gång i halvåret planerar vi att ha träffarna på biblioteket. Då kan högläsarna utbyta erfarenheter med varandra. Vi ska finnas som ett bollplank, komma med tips på lättlästa böcker och förhoppningsvis kan vi ordna längre lånetider, säger Ulrika Karén. ■

Demensprojekt

Ett annat nationellt projekt, där Regionbibliotek Stockholm samarbetat med Svenskt demenscentrum och Demensförbundet, har just avslutats. Det har riktat sig till hemma-boende personer med demenssjukdomar. Syftet har varit att biblioteken ska öka sin kunskap om demenssjukdomar och knyta kontakter med de lokala aktörer som finns. Läs mer på www.regionbiblioteket.se.

Islänningasagor är Nordens viktigaste bidrag till världskulturen

**I denna rikt illustrerade bok
finns 29 valda avsnitt ur
25 islänningasagor**

Islänningasagor handlar om människor och händelser på Island under vikingatiden. De sammanställdes under 1200- och 1300-talen som självständiga litterära verk, men bygger på äldre muntlig tradition.

ISLÄNNINGASAGOR HÄNDELSE, PLATSER OCH BILDER

Egils SAGA

Bollspelet (kap. 40)

Egil Skallagrimsson växte i Borgarbyggð. Redan som ung vandrade han vid Hvalfjörðinn. Vid höllspillet, var han vid det första tillfället som dr och vid det andra inte.

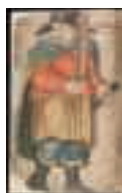
Egil skulle spela mot en pojke som hette Grim och var son till Hogg på Hoggastell. Grim var ofta vinnare eller tio och stark som sina jämsdär.

När de spelade var Egil svagare.

Gården Borg på Myran, nord från klippan Borg, som givit namn åt trakten och fjorden. Foto: Derek Kidd.

16

Egil Skallagrimsson, ur ett minnesbilde från omkring 1800-talet. Bild av H. P. Hansen, som Hvalfjörðinn.

hätt i handen. De vapnen var då vanliga. De gick dit där bollspelet var. Grim hade då fångat bollarna och drog till sig, och de andra pojkar följde efter. Då sprang Egil fram mot Grim och slog ymnigt i huvudet på honom så att den stod in i hjärnan.

Ar detta vapenslag omtalad mellan Olaf och Hogg. De slog på Landi vid Grimst. Där föll sju män. Hogg fick dödliga skador och hinner hvar Krig stupade.

En gång under vintern höll man bollspel på Borg vid en i Sandvik. Egil och Björn ställdes mot Skallagrim i spelet och han tröttnade

före dem och det gick lättare för dem. Men på kvällen efter solnedgången gick det sämre för Egil och Björn. Grim fick då sådana krafter att han lyfte upp Björn och slängde ner honom så hårt att han blev kall stundensläng och genast avled. Sedan sträckte han sig efter Egil.

Skallagrim trillade hette Björn Brak. Han hade föttat Egil i barnheten. Han var starkast, stark som en man och mycket trollkunnig. Brak sade: "Vär du här och mot din egen son nu. Skallagrim!"

Skallagrim släppte då Egil och vände sig mot honom. Han drog sig undan och sprang bort, och Skallagrim sprang efter honom. De sprang sedan långt ut på Djúpnäs, och där hoppade han från berget och ner i sundet. Skallagrim kastade en sten efter honom och träffade honom mellan skuldrorna, och han kom inte upp efter det. Det sundet kallas nu Brakarsund.

Senare på kvällen när de kom tillbaka till Borg var Egil mörk. Och när Skallagrim och Björn hade satt sig till bords hade Egil inte kommit till sin plats. Han gick in i skogen och angrep den man som ledde arbetet där och skötte fjärriden och som var mycket omtyckt av Skallagrim. Egil gav honom ett dödande bugg och gick därefter till sin plats. Skallagrim sade inget om detta och det blev sedan tytt om den här saken, men far och son talade inte med varandra hela den vintern, varken gott eller ont.

Översättning Karl G. Johansson

17

**En enkel ingång till
sagornas landskap**

En nyöversättning av Islänningasagorna, alla släktsagorna och många kortsagor eller tåtar, gavs ut 2014. Ur den utgåvan har 29 episoder valts ut, knutna till orter runt Island som alla illustrerats och markerats på karta.

Utan överdrift kan man beteckna dem som Nordens enda samlade, originella insats i världslitteraturen.

Peter Hallberg: Den isländska sagan.

Tar vi aktiv del av den isländska medeltidslitteraturen finns det goda chanser att vi bättre förstår vårt eget arv, som påverkats djupare av den än vad vi vanligen tänker på.

Bo Ralph: Sagovärlden i Sverige. Islänningasagorna 2014.

**KATLA
FÖRLAG**

katlaforlag@katlaforlag.se

www.samfundet-sverige-island.se
post@samfundet-sverige-island.se

TEMA: HISTORISKA VINGSLAG

Journalistisk bevakning
av historiskt skede [s18]

Blogginlägg från
1700-talet [s20]

Bibliotekspionjärer
mot alla odds [s21]

Historisk samtid

Journalistisk bevakning av historiskt skede

Sedan ett par månader finns webbplatsen frittord250.se på nätet. Här samlas information om aktiviteterna kring tryckfrihetsåret 2016 och initiativtagaren Jonas Nordin bevakar från en fiktiv riksdagsläktare hur den politiska processen leder fram till – ett historiskt beslut.

TEXT CHRISTER FÄLLDIN

Det offentliga politiska livet är brusande, för att inleda den här artikeln med en eufemism. Flyktingström och terror förändrar lagrum och politiska positioner, ibland snabbare än någon kunde tänka sig. Det går att förflytta sig till en exakt

motsatt ståndpunkt under loppet av en vecka.

Förmågan att ändra position är en väsentlig politisk, och mänsklig, egenskap, det kan vi lära av historien. Ett utmärkt exempel på det är det historiska skeendet i huvudstaden för 249 år sedan. Det går att ingående följa, i "realtid" på webbplatsen www.frittord250.se som sköts och drivs från Kungliga biblioteket, KB.

Det som skedde under hösten 1765 och ett år framåt dokumenterades bland annat i protokollen från de 21 sammanträden i dåvarande riksdagens tredje utskott. Skeendet ledde fram till vår nuvarande offentlighetsprincip och

Jonas Nordin
FOTO: KUNGLIGA
BIBLIOTEKET

tryckfrihetsförordningen. Beslutet fattades den 2 december 1766, vilket innebär att vi nu är inne i tryckfrihetsåret, som uppmärksammas på olika sätt runt om i både Sverige och Finland.

PÅ FRITTORD250.SE FINNS samtliga svenska tryckfrihetsförordningar och tilläggsförfattningar tillgängliga. Webbplatsen skapades på Kungliga biblioteket av Jonas Nordin som är projektledare för denna satsning på att tillgängliggöra ett för Sverige viktigt historiskt skede.

– Sverige har världens äldsta tryckfrihetsförordning och offentlighetsprincipen är lika gammal. Vi anser att 250-årsjubileet bör uppmärksammas eftersom de historiska aspekterna är lika aktuella i dag, säger Jonas Nordin, som även är historiker och sekreterare i Kungliga bibliotekets forskarråd.

På sajten, under taggen "I dag för 250 år sedan" går det via dåtidens dokumentation att följa tryckfrihetsförordningens framväxt i "realtid" när den formades under hösten 1765 och hela året 1766. Jonas Nordin skriver själv de dagliga texterna från tredje utskottet, som om han satt på en fiktiv riksdagsläktare och förde anteckningar om debatten.

– Jag försöker härma någon slags modern dagstidningsprosa. Det är lite knepigt bitvis, men det syftar till att lyfta fram angelägenhetsgraden. Det finns en del i dåtidens politiska diskussioner som är relevanta, här och nu.

Upprinnelsen till webbplatsen var ett stor-

möte i september i år med ett åttiotal medverkande från olika myndigheter och organisationer. På mötet talades bland annat om att koordinera olika aktiviteter inför firandet av tryckfrihetens 250-årsjubileum.

– Där föddes idén om en gemensam webbplats och den är inte färdig än. Den fylls på med aktiviteter och olika arrangörer kan annonsera om evenemang som de har på gång.

Jonas Nordin visste att tredje utskottet hade 21 sammanträden under 1765 och 1766 vilket ledde fram till taggen ”I dag för 250 år sedan”.

– Jag tänkte att utskottsdebatterna var en lagom mängd för att kunna ha någonting som löper som röd tråd under hela året. Hösten har varit arbetsintensiv ända fram till jul, precis som det var 1765. Det har varit ett gediget arbete att digitalisera alla protokollen från tredje utskottet, vilket skötts av Karin Borgkvist på Riksarkivet.

PÅ NYÅRET BLIR det lite lugnare tills aktiviteterna åter tar fart i februari. Precis som i det historiska skeendet.

Även i Finland pågår firandet av tryckfriheten, men där är tillvägagångssättet mycket mer formellt, enligt Jonas Nordin.

– Jag tycker att det är mer kongenialt med budskapet att ha en decentraliserad nätverksmodell som vi har. Frågan berör alla medborgare och alla verksamheter och ska inte ägas av politiska intressen. Vi skapar en bukett av olika uttryck och låter hundra blommor blomma, säger han.

Webbplatsen syftar till att ge offentlighetsprincipen och tryckfrihetsförordningen ökad uppmärksamhet och att samordna aktiviteter över hela landet så att de ”konvergerar mot en gemensam punkt”.

– Jag tänker mig att till exempel gymnasieskolorna har behov av att diskutera tryckfriheten och offentlighetsprincipen, som är en integrerad del i TF. Intressant nog har ju offentlighetsprincipen en mer kontinuerlig historia än TF och har mer eller mindre varit fastlagd som den ser ut nu sedan 1766. Det är ganska storslaget.

*”Vi anser att
250-årsjubileet bör
uppmärksammas eftersom
de historiska aspekterna är
lika aktuella i dag.”*

att den ska finnas där. Men e-plikten innebär ju strängt taget att materialet ska pliktlevereras och sparas här på KB. Det riktigt relevanta materialet ser vi till att spara på ett eller annat sätt. ■

Läs ett utdrag från webbplatsen
frittord250.se på nästa sida.

1766 års tryckfrihetsförordning

Bakgrund och betydelse

Jonas Nordin

*fritt-
ord250.se*

På webbplatsen finns resurser i form av källtexter och kontaktuppgifter till personer med engagemang i tryckfrihetsfrågor, men även annat bakgrundsmaterial. frittord250.se administreras från Kungliga biblioteket men är en fristående sajt öppen för olika organisationer och verksamheter.

DEN 9 DECEMBER 1765

Medborgarna får ökad insyn i politiken

"Från Riksdagen. I dag har Tredje utskottet sammanträtt och tagit ett ordentligt kliv fram mot en färdig reform på tryckfrihetens område. Det mest överraskande är den omfattande offentlighet kring politisk beredning som föreslås av utskottet. För snart tre veckor sedan, den 22 november, beslutade utskottet om de begränsningar som fortfarande kommer att finnas kvar för det som får tryckas. Begränsningarna gäller framför allt angrepp på den lutherska religionen och det svenska statsskicket samt sådant som kan uppfattas som anstötligt eller ärekränkande.

Vid dagens sammanträde fastställdes i stället tryckfrihetens omfattning i positiv mening. Det har nämligen ansetts nödvändigt att uttryckligen klargöra hur långt denna nya frihet kommer att sträcka sig så att inga tveksamheter uppstår. Av utskottets resonemang framgår att det framför allt är inom det politiska debattklimatet som man förväntar sig stora förändringar. Ett viktigt syfte med förändringen är att ge medborgarna bättre insyn i hur riket styrs.

Om utskottet får som det vill kommer medborgarna att få möjlighet att läsa protokoll och andra handlingar från riksdagens, riksrådets och myndigheternas arbete och överläggningar, även i utrikespolitiska frågor, så länge de inte omfattar hemliga klausuler. Utskottet vill också ge allmänheten tillgång till nya lagar och förordningar redan på planeringsstadiet. Diskussioner om statsbudgeten

bör likaså ske öppet och medborgarna bör få full insyn i domstolarnas arbete, föreslås det.

En sådan omfattande offentlighet rörande allmänna handlingar skulle i ett slag förändra medborgarnas möjlighet att kontrollera hur riket styrs. Fram tills nu har ju inte ens riksdagens protokoll varit offentliga och dess överläggningar har bara varit kända genom de redigerade berättelser som allmänheten kunnat läsa i Riksdagstidningarna sedan 1756.

Det får också antas att detta kommer att ge riksdagen en förändrad ställning. Sedan 1746 har det ju varit uttryckligen förbjudet för vanliga medborgare att försöka påverka riksdagsledamöterna i deras arbete. Med den nya tryckfriheten och offentligheten kring allmänna handlingar förväntas i stället medborgarna ta aktiv del i politiken. Utskottet föreslår att berättelser om riksdagens arbete fortsättningsvis ska tryckas på statens bekostnad så att var och en får möjlighet att informera sig om tillståndet i riket och kan lämna nyttiga påminnelser och förslag i god till nästa riksdag.

Skulle utskottets förslag accepteras i denna form kommer Sverige att få en öppenhet kring politiska förhållanden som saknar motstycke bland Europas övriga länder. Inte ens i Storbritannien, där pressen på många andra sätt har en avundsvärd ställning, är det tillåtet för tidningarna att rapportera om diskussionerna i parlamentet."

Utdrag från www.frittord250.se

Biblioteks- pionjärer mot alla odds

I slutet av 1700-talet etablerades de första lånbiblioteken i våra större städer. Några av pionjärerna var kvinnor. Som de driftiga systrarna Hellgren.

TEXT MATS KARLSSON

Det är ett stukat sällskap som kommer till Stockholm, styckgutarmästtaränskan Anna Kristina Hellgren från Finspångs kanonfabrik och hennes döttrar. Äldsta dottern Anna Helena, 31 år, kommer först, sedan följer mamma och lillflickorna Aurora, 17 år och Gustava, 20 år. Alla är de mamseller. Senare kommer även de gifta döttrarna Beata och Katarina.

Mamsellerna visar sig driftiga, kanske både av nöd och lust. Staden lockar med fina kläder, krogar och nöjen. Flickorna är inte fattiga men faderslösa och de har en änka att sörja för.

Sannolikt är det därför de får tillstånd att bedriva egna affärsrörelser, vilket kvinnor annars bara kunde få om de var gifta och deras man inte ville eller kunde försörja dem. Att driva krog var förbehållet änkor. Ogifta unga kvinnor hade däremot få möjligheter att driva rörelse. Men systrarna Hellgren lyckas.

ANNA LENA BLIR klädmäklerska med stånd i kvarteret Rosenbad, nära spannmålmagasinen Röda Bodarna vid kajen, där också roddarmammorna hade sina ekor på rad. Hösten 1817 startar hon sitt klädmäkleri, med nr 105 i klädmäklerskornas rulla.

Sin bod har hon i Hildebrandska husen mot Fredsgatan. Det är en föregångare till dagens regeringsbyggnad som inrymde bland annat

”Populariteten växer under hela 1800-talet och biblioteken har kommit för att stanna.”

➤ Allmänna BB, hotell och restaurangen Adels-societeten. Intill har portvaksänkan Hägg ett lånbibliotek och lånar ut böcker mot avgift. Kanske ger hon systrarna Hellgren en impuls.

Änkan Hellgren och hennes döttrar bor på Stora Nygatan i Gamla stan, mitt i det område som i början av 1800-talet etableras som bokkvarter. Kring de båda nygatorna öppnas bokhandlar, tryckerier och lånbibliotek för en växande stadsbefolkning som suktar efter kunskap och underhållning.

Lånbibliotek var en nymodig verksamhet som låg utanför de traditionella hantverksskråna, vilket kan vara en förklaring till att kvinnor kunnat starta sådana utan att behöva anklagas för otillåten konkurrens.

Inom skråna var kvinnor i stort sett portförbjudna. Frånsett änkorna var det få som fick tillstånd, och absolut inte gifta kvinnor, som var omyndiga. Mamseller kunde få det om de hade synnerliga skäl, som sjukdom, skada eller försörjningsbörda.

AURORA HELLGREN ÄR 23 år, och vid tillfället gift med viktualiehandlare Christian Holmberg, när hon ger sig in i biblioteksbranschen. Den 29 juli 1822 godkänner Hovkanslerämbetet – som ansvarar för tryckfrihetsfrågor – hennes anmälan att hon köpt boktryckaren ”C. Nybergs Lån-Bibliothek, i afsigt att hålla det allmänheten tillhanda.”

Att hon som gift kvinna får bedriva en rörelse är märkligt, men förmodligen är det för att hon – och parets lilla dotter – övergivits av mannen och måste försörja sig som ensamstående mor.

I mantalslängden 1831 står att Aurora ”har Lån-Bibliothek v[id]. Regeringsgatan” och systern Gustava ”Commissions Contoir” på samma gata. Kommissionskontor var en sorts tidig

Det finns inga bevarade bilder på systrarna Hellgren, men Auroras dotter Emelie Holmberg ser vi här.

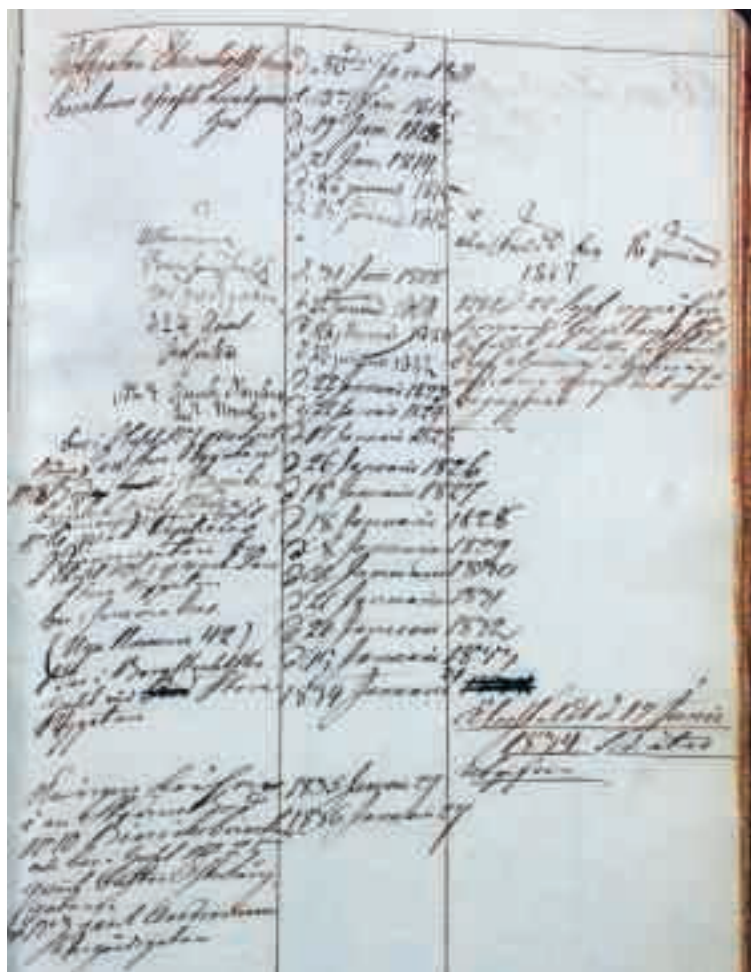
arbetsförmedling, där framför allt unga kvinnor kunde hitta plats som tjänsteflickor. Biblioteket i nummer 28 flyttas så småningom till Gamla stans bokkvarter, där de bor.

I praktiken hjälps Aurora och Gustava Hellgren åt och driver sina båda rörelser tillsammans, och Gustava tycks med åren alltmer få huvudansvaret även för Auroras bibliotek. Rörelserna kommer att finnas kvar i nästan fyra decennier.

Fram till 1700-talets slut fanns bibliotek framför allt vid universitet, akademier, domkyrkor och i rikemanshem. Låna böcker kunde man inte som i dag förrän Friedrich August Cleve startade det första lånbiblioteket i Stockholm 1783. Tjugo år senare finns ett tjugotal i huvudstaden, samt några i Uppsala och andra städer. Ett litet fåtal drivs av kvinnor.

DE TIDIGA LÅNBIBLIOTEKEN har mest utländska böcker, de flesta lättsammare romaner och rese-skildringar. De som vill låna ut svenska böcker får på tafs av boktryckarna, som kräver 20 års karantän innan nytryckta böcker får lånas ut. Det blir dock till slut bara tre år.

Böckerna lånas ut per månad eller rent av

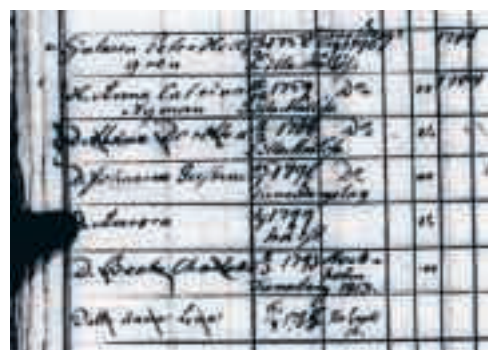

år, med avgifter från 2 skilling i månaden. En del bokhandlare och tryckare startar egna lånbibliotek och försöker pressa avgifterna för att undanröja konkurrenter. Men populariteten växer under hela 1800-talet och biblioteken har kommit för att stanna.

Aurora Hellgren har flera strängar på sin lyra. Förutom lånbibliotek och kommissionskontor driver hon ett tag även ett musikinstitut. Det hänger ihop med dottern Emilie, som föddes 1821. Redan året efter överges de av Auroras make och hon får ut skilsmässa "på grund av otrohet". Där står hon ensam med en liten flicka att försörja. Hon köper sitt bibliotek och flyttar tillbaka till mamma och systrarna i Gamla stan.

DOTTERN EMILIE VISAR SIG HA en alldeles särskild begåvning. Redan som fyraåring upptäcks hennes musikaliska ådra, som 15 år senare ska göra henne till de romantiska diktarnas musa. Hon framträder som pianist på soaréer där poeter som C F Dahlgren, Atterbom, Böttiger och Berangér läser sina dikter. Hon sjunger även egna tonsättningar av deras verk. Dessutom ger hon pianolektioner, även om mamma Aurora formellt anges som innehavare av musikinstitutet.

Anna Helena Hellgren skrevs, som alla klädmäklerskor, in i en rulla och fick ett tillståndsbrev som visades upp för magistraten en gång per år, vilket framgår av datumen i denna liggare.

Familjen Hellgren i husförhållslängden för Fispängs bruk, innan fadern dör och resten av familjen drar till Stockholm.

När både hennes mormor och särskilde beskyddare C F Dahlgren dör lämnar Emilie 1844 Stockholm och far till Skultuna bruk utanför Västerås. Där lever poeten Euphrosyne, vars dikter Emilie har tonsatt. Och där träffar hon den unge brukspatronen Hjalmar Hammar-skjöld. Han är svårt skuldsatt och flyr undan konkurs i exil. Med sig till Amerika tar han Emilie och på vägen dit gifter de sig i Köpenhamn.

De bosätter sig i Pennsylvania och Emilie börjar genast uppträda runt om i USA. Det är före Jenny Linds tid och Emilie Holmberg är sannolikt den första svenska artist som turnerar i Amerika. Men redan 1854, 34 år gammal, dör hon i barnsäng. När maken Hjalmar dör sju år senare står deras tre barn föräldralösa.

Aurora lämnar sitt bibliotek och far över för att ta hand om barnen. Där dör hon så småningom i Chicago, medan Gustava driver vidare biblioteket till sin död 1872.

DET HELLGRENSKA LÅNBIBLIOTEKET nämns i mastodontverket Svenska bibliotek och exlibris, från slutet av 1800-talet, som ett av sin tids största i Stockholm. Kanske är systrarna Hellgren en av inspirationskällorna när Sofie Adlersparre 1867 startar Stockholms läsesalong, som blir det sena 1800-talets största lånbibliotek. Adlersparre som senare grundar Fredrika Bremer-förbundet vill utbilda kvinnor för att öka deras inflytande i samhället.

Sofie Adlersparre umgicks i samma kretsar som Aurora Hellgren och Emilie Holmberg. Både Fredrika Bremer och Rosalie Roos, journalist och Adlersparres vapendragare, besökte Emilie Holmberg i Amerika. Med sitt lånbibliotek och entreprenörskap var systrarna Hellgren med och satte den agenda som skulle komma att präglade den tidiga kvinnörelsen. ■

Bibliotek, men inte för fattiga

USA Ett nytt medlemsbibliotek öppnar i Seattle i januari 2016 kallat "Folio: The Seattle Athenaeum".

Avgiftsbelagda bibliotek kunde man tro tillhörde det förgångna. Detta är närmast ett klubbhus som kräver ett minimum av 125 dollar för medlemskap, som finns på olika nivåer. Namnet är taget efter de oberoende medlemsbibliotek som kallades athenaeum efter Benjamin Franklins idé 1731. Dessa athenaeum beredde en gång i tiden vägen för avgiftsfria allmänna bibliotek, bekostade av skattemedel.

ÄR AVGIFTSBIBLIOTEK TILLBAKA undrar Joseph Janes i en artikel i *American Libraries*. Han är skeptisk, men oroad. Även om avsikten är god låter det mer som Madame de Pompadours salong än som ett bibliotek i vår tid, menar han, men undrar om Folio kommer att underminera existerande bibliotekssystem.

Har han rätt i sina farhågor? Att

FOTO: ORIN BLOMBERG/Flickr

Här i YMCAs gamla lokaler ska det nya medlemsbiblioteket Folio: The Seattle Athenaeum öppna i januari 2016.

döma av Folios webbplats liknar det närmast ett vanligt modernt bibliotek i sina erbjudanden. Det som skiljer är fler rum för träffar, arbetsplatser för författare och framför allt, att medlemmarna ska stå för finansieringen. Det är alltså exkluderande genom medlemskap och inte ett bibliotek för alla. Kanske en lugnare plats än offentliga bibliotek?

Enligt webbplatsen efterlyser man donationer för att komma igång innan medlemmarna blir så många att de kan bekosta driften. Man efterlyser också volontärer, speciellt dem med någon erfarenhet av biblioteksarbete. Även bokdonationer efterfrågas.

Är Folio en unik företeelse eller ett tecken i tiden, undrar den något oroad Joseph Janes. ■

Danmark vs Sverige – litterär landskamp

DANMARK Den danska Statens Kunstfond har roat sig med att göra en statistisk jämförelse mellan Danmark och Sverige när det gäller översättningar av varandras litteratur. Den kallas "Den litterære landskamp", med en skämtsam hänvisning till landskampen i fotboll mellan länderna i november.

MED HJÄLP AV OFFENTLIG statistik kom man fram till att bara 117 danska böcker hade översatts till svenska under 2014 medan hela 267 böcker av svenska författare översatts till danska. Slutsatser kan man ju dra

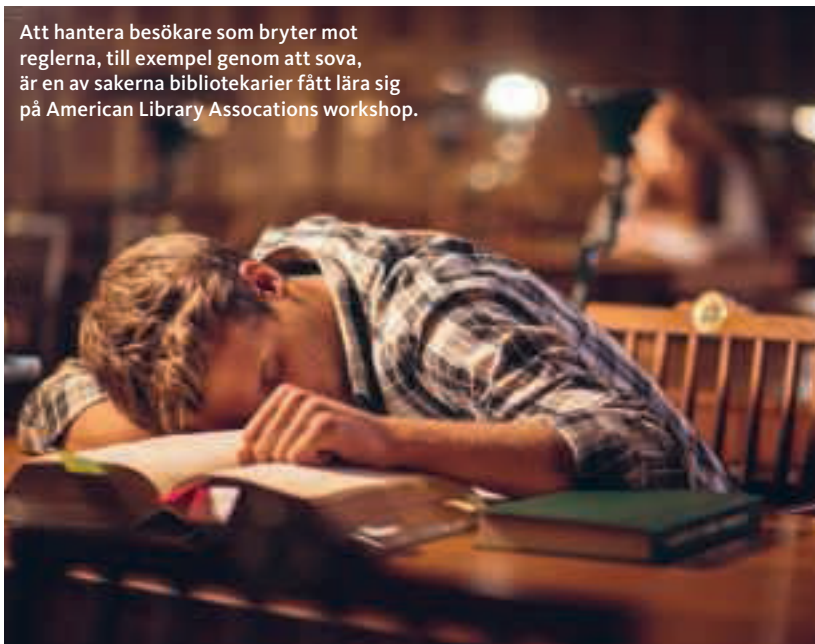
själv, men Statens Kunstfond anser att Sverige "vann". Man tröstar sig med att H.C. Andersen ligger på åttonde plats på Unesco:s topplista över översättningar till all världens språk, 3 520 träffar, och

slår därmed Astrid Lindgren som ligger på sjuttonde plats med 2 270 träffar. Flest översättningar har dock Agatha Christie som översatts 7 233 gånger.

STATENS KUNSTFOND GER ut stöd till översättningar och marknadsföring av dansk litteratur. Även utländska förlag och institutioner kan få stöd för att till exempel bjuda in danska författare till litteraturfestivaler.

I början av nästa år delas "Den Store Danske Oversætterpris" ut och då går priset till en svensk översättare av dansk litteratur. Till vem är ännu en hemlighet. ■

Att hantera besökare som bryter mot reglerna, till exempel genom att sova, är en av sakerna bibliotekarier fått lära sig på American Library Associations workshop.

Säkerhet på bibliotek

USA Hur ska bibliotekarier bete sig då säkerheten hotas på biblioteket? Det är inte alltid möjligt att undvika våldsamma situationer. Hur man hanterar dem då de uppstår, är avgörande. American Library Association tar också problemen på allvar. I december genomfördes en workshop i Chicago som leddes av en säkerhetsexpert som tidigare varit polis. Listan över vad som kan drabba ett bibliotek och som behandlades, är lång.

Det gäller inte enbart kristillstånd

med terrorister eller vilt skjutande psykopater, brand eller naturkatastrofer utan också mer vardagliga bekymmer. Det kan gälla arga eller excentriska personer, busiga ungar och svåra tonåringar, psykiskt sjuka, angrepp på personal, sexuellt ofredande, stalking eller dem som struntar i eller utmanar bibliotekets regler om förbud mot att äta, sova eller slåss. Lite "första hjälpen" ska bibliotekspersonal också kunna. Vad allt kan inte hända som egentligen inte borde ingå i bibliotekariers yrkesutövning? ■

Asylotheek – bibliotek för asylsökande

TYSKLAND Asylotheek är ett nytt begrepp. Det betyder, som man lätt förstår, ett bibliotek för asylsökande. Det första startade redan 2012 i Nürnberg på privat initiativ av Günther Reichert. Han har genom åren fått ta emot åtskilliga priser och utmärkelser för det och initiativet har smittat av sig och det växer nu fram liknande asylotheek på andra platser i hela Tyskland.

BAKGRUNDEN TILL DET första asylotheeket var att Nürnberg var dåligt förberett på att ta emot asylsökande och flyktingar. Det fanns ingen social service, kulturintroduktion eller utbildningsplaner och dessutom fanns ett konflikthot i den trångboddade stadsdelen Gostenhof-Ostbarg.

Avsikten med asylotheek är inte att de ska konkurrera med andra bibliotek. Istället ska de vara "biblioteksförberedande" – en bro till de vanliga allmänna biblioteken. Inte heller begär man hjälp av allmänna medel utan har mottot "Engagement statt Geld" – engagemang istället för pengar. Inredning, språkkurser, datorer, kopieringsmaskiner och annat nödvändigt skaffas fram från donatorer och volontärer håller öppet fem dagar i veckan. ■

En miljon besökare på internationell mäss

FÖRENADE ARABEMIRATEN Den stora internationella bokmässan i Förenade Arabemiraten i november besöktes av 1,27 miljoner personer under de tio dagar som mässan varade. 1 547 förlag från 64 länder deltog med 1,5 miljoner titlar. Det var den 34:e gången mässan ägde rum och andra

gången den också kombinerades med en bibliotekskonferens. Omkring 300 bibliotekarier deltog under konferensens tre dagar. De kom från tjugoländer, förutom värdlandet, bland annat från Afghanistan, Oman, Jordanien, Qatar, Bahrain, Indien, Saudiarabien, Irak, Egypten och Mauretanien. Ett fullmatat program med en rad ämnen

för alla typer av bibliotek behandlades med hjälp av internationella experter.

Bibliotekskonferensen organiserades i samarbete med ALA, och med många sponsorer. Utställningen "Library Solutions" var en nyhet i år. Det fanns också en särskild Librarians Lounge som fungerade som mötesplats. ■

UT
BLICK

De vackra lampinstallationerna i TEA:s lokaler förstärker effektivt ljuset som kommer in från de stora fönstren.

Tenerife Espacio de las Artes öppnades 2008 och är tänkt att vara en mötesplats för människor dygnet runt.

Biblioteket är öppet dygnet runt på Teneriffa

Det började som en tanke om social inkludering, och om att ge biblioteken en större roll i det kanariska samhället. En ny modell infördes i Santa Cruz, Teneriffa, som bestod av en inbjudande miljö och öppettider dygnet runt.

Nu åtta år senare kan man konstatera att försöket var lyckat.

TEXT OCH FOTO ANNA STERNFELDT

På Teneriffa har man satsat på ett innovativt bibliotekskoncept i samband med att man 2008 öppnade ett nytt kulturcenter i öns huvudstad Santa Cruz. Det är ett samarbete mellan Teneriffas lokalstyre och Kanarieöarnas gemensamma regering. Visionen bakom TEA (Tenerife Espacio de las Artes) var att skapa en mötesplats där människor kan dela med sig av idéer och få kunskap utifrån synen om social jämlikhet. Det fanns en föreställning och förhoppning om att kunna uppmuntra och stimulera fler människor att läsa genom att omforma biblioteken till kulturella nav.

Man ville med den här modellen helt enkelt introducera en ny mening av bibliotekens roll i samhället. Och det var något som man förutsatte krävde inbjudande allmänna utrymmen men också mer tillgänglighet, och därför har TEA:s bibliotek öppet 24 timmar om dygnet alla dagar i veckan.

ATT MAN HAR LAGT ner stort tankearbete på att försöka skapa inbjudande utrymmen blir tydligt när jag kommer in i bibliotekets luftiga och ljusa salar. För det är just vad det är. Salar. Med

Charo Montañez

väldigt högt i tak och med ett naturligt ljus som filtreras in genom ytterväggarnas säregna håligheter. Lampinstallationer som hänger ner ifrån taket förstärker ljusets effekter på ett alldeles speciellt sätt. Och det är alltså i de här specialdesignade salarna som stadens invånare kan läsa böcker och tidningar, använda datorer, skriva, eller kanske bara vara, under dygnets alla timmar.

BIBLIOTEKARIE CHARO MONTAÑEZ säger att det mest är studenter som kommer på nätterna, för att de kan sitta här och läsa i lugn och ro.

– Men det är även en del människor som har svårt att sova som kommer hit. De kan sitta här och läsa en stund och känna att det finns andra människor som också är vakna på natten. Och så är det en del med sociala problem som kommer, för att de känner att de har en lugn plats inomhus som de kan gå till. Här finns ju tidningar och annat de kan ta del utav, så att vara här ger dem en mer stimulerande miljö än de annars kanske har tillgång till.

Charo säger att just social inkludering är en del av själva bibliotekskonceptet, vilket de förlängda öppettiderna bland annat handlar om, men även det att kommunen har anställt nattpersonal med olika slags handikapp för att

ge personer som vanligtvis har svårigheter på arbetsmarknaden en möjlighet till jobb.

– Från klockan 20.00 till 08.00 har vi inga bibliotekarier, utan den personal som jobbar då är här för att hålla ordning, och för att likasom finnas till hands. Det har hittills fungerat mycket bra, här är lugnt på nätterna och skulle det uppstå några problem så finns det alltid två säkerhetsvakter i området.

EFTER ATT HA utvärderat verksamheten efter de år som biblioteket nu har varit öppet ser man enligt Charo bara de nattliga öppettiderna som positivt så det finns inga tankar i nuläget om några förändringar. De nattliga öppettiderna har inte ju inneburit några problem och nattpersonalen trivs.

– Och besökarna på nätterna fortsätter att komma, säger Charo.

Medan jag står och pratar med bibliotekarien kommer en äldre man förbi som blir nyfiken på vad vi diskuterar så vi inkluderar honom i vårt samtal. Han säger att han ofta är på biblioteket för att låna böcker men aldrig på sena kvällar. Faktum är att han inte visste att biblioteket hade öppet nattetid förrän nu, men säger att han ändå aldrig skulle gå hit så sent, han känner sig bekväm med att vara hemma.

”De nattliga öppettiderna har inte inneburit några problem och nattpersonalen trivs.”

– Och inte för att Santa Cruz är någon farlig stad, men jag vill inte gå ut på natten, jag är inte så ung längre, 75 år, och man vet aldrig, jag kan ju bli rånad. Men annars tror jag att det är bra att biblioteket är öppet på natten. Det finns många studenter som behöver lugn när de ska läsa och det kanske de inte alltid kan få hemma.

OCH DET ÄR JUST det som några förbipasserande besökare också säger, att det är väldigt bra att sitta här och läsa under mörkrets timmar.

Jag pratar med Eva och Alexandra, två yngre tjejer. Eva, som är en alert intensiv tjej på 14 år, säger att hon använder biblioteket väldigt mycket.

– Jag är här flera dagar i veckan.

Jag tar med mig min lunch hit och sitter och läser mellan 14.00 och 20.00. Det är så fina lokaler och det fungerar väldigt bra att vara här. Jag får mycket gjort, för det finns inget annat som distraherar.

Däremot säger Eva med ett leende att hon ännu är för ung för att sitta här på nätterna, men att den tiden lär komma eftersom hon vill fortsätta studera framöver, och då är det språkstudier som gäller. Men det är många av hennes äldre bekanta som går till biblioteket under mer sena timmar.

Eva (t.h.) och Alexandra (ovan) använder biblioteket mycket, både för att låna böcker och för att sitta och studera.

– Speciellt inför någon examen.

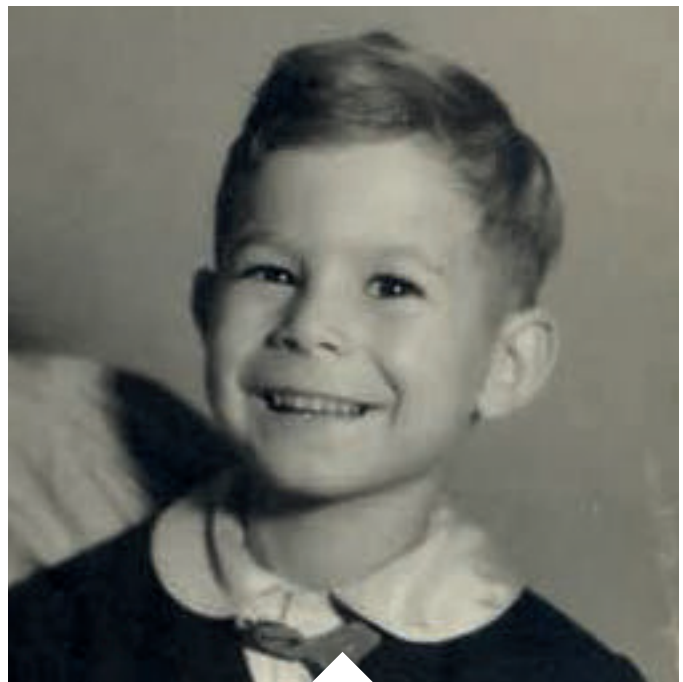
Alexandra 15 år, använder också biblioteket flitigt. Flera dagar i veckan. Både för att låna böcker men också som Eva, för att sitta och studera.

– Det är jättebra att sitta här, miljön är så speciell, man får sådan läsro.

Precis som Eva är Alexandra ännu för ung för att vara på biblioteket under mer sena timmar, men hon säger precis som Eva att hennes äldre vänner och bekanta använder biblioteket under natten, och det främst när examen närmar sig.

– För då måste de fokusera extra, säger Alexandra.

JAG FÖRSTÅR AV vad jag sett, och de samtal jag haft, att de som designat TEA:s bibliotek i Santa Cruz här på Teneriffa har lyckats bra med sina intentioner. Man har skapat en inbjudande miljö där människor gärna vill tillbringa sin tid och man har rört sig i riktning mot en vidgad social inkludering. Men trots den behagliga interiören så är byggnaden märkligt nog trist och färglös utvändigt. Och det är en stor byggnad. Hela komplexet är på 20 622 kvm, varav biblioteket upptar en fjärdedel. Det ser mest ut som ett stort parkeringshus. Men man kanske inte kan få allt. ■

FÖRINTELENS MINNESDAG - 27 JAN

Den 27 januari varje år samlas människor över hela världen i en manifestation för att hedra Förintelsens offer. Det är samma datum som förintelslägret Auschwitz-Birkenau befriades 1945.

MINNESDAGSUTSTÄLLNINGEN

Inför Förintelsens minnesdag erbjuder vi en utskrivbar miniatutställning som du kan ladda ned och sätta upp på t ex ditt bibliotek eller din skola. Årets utställning handlar om människosynen i Nazityskland. Fokus är T4-aktionen som riktades mot människor med funktionsnedsättning.

Till utställningen tipsar vi om passande värdegrundsfrågor att ta upp i klassrummet, anpassade för årskurs 9 och gymnasiet.

MINNESDAGSKALENDARUM

I vårt minnesdagskalendarium kan du lägga upp evenemang som arrangeras av ditt bibliotek, din skola, kommun eller förening i samband med 27 januari.

Foto: Robert var ett av offren för T4-aktionen, men överlevde. USHMM

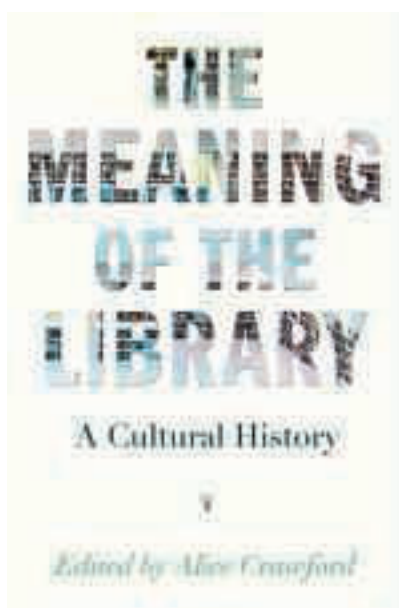
**FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA**

**Mer information hittar du på
levandehistoria.se/27januari**

RECENSION

Redaktör
Johannes Rudberg.
Skicka ditt tips till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Förändring & förlust i bibliotekens historia

*The Meaning of the Library :
A Cultural History*
Alice Crawford (ed.)
Princeton University Press, 2015

VEM VISSTE ATT bibliotek förekommer i mer än 500 Hollywood-filmer? Eller att Columbus son Fernando stannade på landbacken och blev en av 1500-talets största boksamlare? Eller att Florence Nightingales envetne friare Richard Monckton Milnes ägde den ena av det viktoriaanska Englands två största pornografiska boksamlingar?

Detta och mycket mer lär jag mig i en lärd och samtidigt mycket tillgänglig samling uppsatser om bibliotek. Volymen uppstod ur tolv föreläsningar hållna vid Skottlands äldsta universitet, St. Andrews, med anledning av att dess King James Library fyllde 400 år 2012. Bidragsgivarna är stadigt förankrade i den engelskspråkiga kulturen på båda sidor av Atlanten. Artiklarna är ordnade i tre

avdelningar – en historisk som täcker biblioteksutvecklingen från antiken till 1800-talet, en avdelning om bibliotek i litteratur och film, samt en om bibliotek i dag och i framtiden.

HÄR LÄR MAN sig hur biblioteken på 1500-talet förlorade i relevans som en följd av den nya tryckteknologin. Universitetsbiblioteken i både Oxford och Cambridge stängdes i mitten av århundradet och återfick sin roll först i början av 1600-talet. År 1600 hade för övrigt hela 345 000 boktitlar hunnit tryckas i sammanlagt 200 miljoner exemplar; betydligt mindre än 1 procent har överlevt till i dag.

Förändring och förlust tycks vara konstanter i bokens och bibliotekens historia. Bibliotek har också fungerat mycket olika. Andrew Pettegree påminner om att renässansbiblioteket var en pratig och bullrig plats, och David Allen understryker att 1700-talets subskriptionsbibliotek var nätverk för middagar, baler och social inordning. Idén om biblioteket som ett stilla mausoleum är rätt ny.

BOKEN ÄR RIK på infallsvinklar. Jag läser med stort intresse John P. Wilkins kapitel om de stora forskningsbiblioteken. Dessa står på fyra pelare: "curation", "engagement with research and learning", "publishing" och "creating spaces devoted to users and collections".

Han understryker att de resurser som ställs till universitetsbibliotekens förfogande minskar eller ligger stilla. Mellan 1982 och 2009 minskade bibliotekens procentandel av

USA-universitetens utgifter från 3,7 till 1,9. Detta gör att effektivt nätverkande är helt nödvändigt, och i kursiv stil understryker han att framgång inte är möjlig *"without also adapting or changing the way we do our work."*

The meaning of the library heter boken, men någon enkel sammanfattning av bibliotekets innersta idé ges knappast. Snarare presenteras en mosaik av tankvärda och upplysande

kommentarer till ämnet. Här skrivs intressant om det produktiva (men falska) etymologiska sambandet mellan "library/liberty", och här påstås att biblioteket liknar retoriken

*"Idén om
biblioteket som ett
stilla mausoleum
är rätt ny."*

– ingendera har en immanent etik.

Men här skrivs också om bibliotekens demokratiska betydelse. Den 86-åriga James Billington, nyss pensionerad från chefskapet för Library of Congress, oroar sig över hur den virtuella världen påskyndar tre slags förluster: av minne, av socialt sammanhang och av språk, och att det digitala biblioteket därför har en central betydelse.

KANHÄNDA ÅTERUPPLEVER vi nu samma slags förändring av bibliotekets mening som skedde på 1500-talet? Teknologin har en kort period förskjutit fokus från kollektivt byggda samlingar till privata. Var och en har trott sig kunna hålla sitt eget digitala bibliotek. Tecken i tiden tyder dock på att behoven av sammanhållna informationssystem snarare ökar än minskar. ■

Lars Burman
Överbibliotekarie,
Uppsala universitetsbibliotek

Vad krävs för att bildning ska infinna sig?

När dåvarande utbildningsministern kom till mitt gamla jobb för samspråk om lärarutbildningen skedde det i en glasbur i biblioteket, efter sanering av samtliga glasytor från flottiga fingeravtryck, fasttryckta tuggummin och snusprillor. Verkligheten ter sig så mycket bättre med en välpolerad yta. I en annan glasbur, ett annat år, förberedde blivande statsministern och utbildningsministern sitt första gemensamma utspel före valet. Kamerorna smattrade mellan bokhyllorna. Vi är inte bara politiker, vi är också bildade människor, ser ni inte det? Och enligt bibliotekslagen ska vi som verkar inom det allmänna biblioteksväsendet mycket riktigt främja intresset för bildning.

MEN RENT PRAKTISKT – hur infinns sig den där bildningen på riktigt? Räcker det att man visar sig i biblioteket? Uppstår den när man öppnar en bok eller pratar med en bibliotekarie?

Den gängse uppfattningen är nog att det har med böcker att göra. Vi som jobbar i branschen vet ju att i samhället år 2016 krävs det mer än böcker för att bildning ska infinna sig. Det handlar om svårfångade processer inne i människor. Det handlar om att tolka omvärlden i en kontext och det handlar om meningsbildning. Vi kan väcka intresse med hjälp av till exempel litteratur, vi kan utmana och ifrågasätta och vi kan erbjuda ett rum, fysiskt, digitalt och bildligt. Att genomföra bildningsresan däremot, kan varken vi, biblioteksbyggnaden eller x antal standardverk på sängbordet göra å någons vägnar.

HUR STOLTA VI ÄN ÄR över bildningstraditionen som genomsyrar våra bibliotek duger det inte att slå sig till ro med en välpolerad yta. Vad bildning är och kan vara måste tolkas, omtolkas och återerövrats för varje tid. Vad ministern tänkte om detta i glasburen vet jag ingenting om. Men jag vet att det som gjorde störst intryck var inte det skinnande biblioteket eller boksamlingarna utan – studenterna. De riktiga studenterna som satt överallt och pluggade. På riktigt. ■

Karin Grönvall är överbibliotekarie på SLU och krönikör i Biblioteksbladet.

VISSA FRÅGOR HAR INGA ENKLA SVAR.

Varje dag blir vi kontaktade av ensamma och utsatta unga som vill att någon vuxen tar dem på allvar. Smsa bris50 till 729 09 så ger du 50 kronor och hjälper oss att fortsätta svara.

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

BRIS

Utrota barncancer.

Din gåva gör skillnad.

**BARNCANCER
FONDEN**

Pg 90 20 90-0

Så använder
jag biblioteket

Vem vill du
läsa om? Skicka
ditt tips till
redaktionen@
bbl.biblioteks-
foreningen.org

Gnesta sätter barnen först

De minsta betyder mest på Gnesta bibliotek. ABC-droppar, språkväskor och bokrecept är bara några av alla aktiviteter för barn. Författaren Helena Granström och hennes dotter är nya i stan och har hittills gillat vad de sett av bibliotekets insida.

TEXT FREDRIK SÖDERLING

Författaren Helena Granström har behov av ett barnvänligt bibliotek. Som tur är har hon funnit ett i Gnesta mitt i Sörmland dit hon just flyttat med sin familj. Hon har en dotter på tre och ett halvt år och ett barn till på väg. Hennes nya bok *Det som en gång var* släpps

i januari och är en lång essä med en invävd skönlitterär berättelse. Den ställer frågan om hur vi människor kan acceptera att vi förstör vår miljö trots den kunskap vi i dag har om teknikutvecklingens konsekvenser för naturen.

Bilderna i boken är tagna av fotografen Marcus Elmerstad. Han har fotograferat hotade miljöer i hela Sverige, från Rönnbäcksnäset i Lappland, till Vättern och Alvaret på Öland.

Du brukar benämnas systemkritiker, är det rätt?

– Det kan man säga, jag undersöker samhällets underliggande mytologi, vad som får oss att gå med på den förstörelse som vår existens skapar, säger Helena Granström som gärna läser

den amerikanska psykologen och sociologen Sherry Turkles tankar om människans interaktion med teknologin.

Humanekologi och filosofi får än så länge vänta för Helena Granströms dotter. Hon håller sig helst till barnböckerna på Gnesta bibliotek där hon hittat de sköna sittmöblerna och spelen.

– Min dotter gillar att läsa. Hon tycker det är kul på barnavdelningen. Lekrummet där är mer än bara en samling böcker, säger hon.

Ännu så länge har hon inte hunnit mer än till att börja bekanta sig med barn- och ungavdelningen. Hennes senaste huvudbibliotek var bokbåten Tranan. På Runmarö i Stockholms skärgård, där Helena Granström bodde till helt nyligen, var hon storlånare när bokbåten kom.

Det skedde bara en gång på våren och en gång på hösten, och om hon missade att lämna tillbaka någon bok gick det bra att låna den ett halvår till.

NU SKA HON GÖRA Gnesta bibliotek till sitt. Biblioteket inhyser 50 000 böcker, har tre anställda bibliotekarier och två biblioteks-

Helena
Granström

Författare och skribent med studier i fysik och matematik. Bland hennes tidigare utgivna titlar märks *Hysteros*, *Osäkerhetsrelationen* och *Alltings mått*.

Helena Granström tar gärna med sin dotter till Gnesta bibliotek ...

FOTO: HELENE RINGBERG

...där Betina Kruusmägi är tf samordnare.

FOTO: MARIE CARLBERG

assistenter. De betjänar Gnestas cirka 10 000 invånare. En filial finns i Stjärnhov.

Ni satsar på barnen, varför?

– Vi tycker det är viktigt, därför är vi framåt på barnsidan. Vi har många aktiviteter för dem, bekräftar bibliotekarien Betina Kruusmägi, tf samordnare på Gnesta bibliotek.

En av de många barnaktiviteterna är ”språkväskan” – man får låna hem en ryggsäck fylld med språkbefrämjande material som passar de små barnen med spel, böcker, Memory och bokstavsballar.

– Allt för att få barnen att öva språkfärdigheter. Och i samarbete med BVC skriver en logoped där ut ”bokrecept” som kan hämtas ut på biblioteket. Receptet kan exempelvis rekommendera att barnet tränar substantiv eller adjektiv eller annan pragmatik.

”BOOKWORMS” ÄR EN månadslång bokcirkel för dem mellan 10 och 13 år. Under december i år läser man Charles Dickens *En julsaga*. Fram till jul kan barnen även julpyssla, forma lertomtar eller klippa julgransprydnader i papper. Teater och musik hittar också vägen till

biblioteket. Kulturskolans barn bjuds in att spela för förskolebarn. ABC-droppar för de minsta och föräldrahylla finns också.

Vad har ni mer för barnen?

– Ett annat inslag är ”Bokjuryn”. Jag och en biblioteksassistent åker ut till Gnestas alla fjärdeklassare. De är samlade i åtta klasser. Vi berättar om tio olika böcker, vilka vi lämnar kvar i klassrummen. Det har vi just blivit färdiga med, barnen läser böckerna under vårterminen och vid läsarets slut röstar de fram den bästa boken. Priser lottas ut och en av författarna kommer hit till biblioteket och berättar för barnen om sitt skrivande.

För vuxna lär biblioteket ha en bokcirkel på lättläst svenska. Kan du berätta om den?

– Bokcirkeln är till för invandrare och flyktingar som är litteraturintresserade. Det är alltså inte undervisning i svenska, det har de redan på SFI. Vi läser högt ur en bok och diskuterar ord och innehåll avslappnat över en kopp kaffe. Även på filialen i Stjärnhov har vi startat träffar mellan bokvänner och boende från Solbackas asylboende, säger Betina Kruusmägi. ■

Betina Kruusmägi

Utbildad bibliotekarie i Köpenhamn på Danmarks Biblioteksskole och har jobbat på Gnesta bibliotek i fem år. Just nu läser hon *Renhet* av Jonathan Franzen och tillsammans med sina barn *Tsat-siki och Hammarn* av Moni Nilsson.

Svensk
biblioteksforening

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Stefan Engström, kommunikationschef, på se@biblioteksforening.org.

KALENDARIUM

**29 februari – 1 mars 2016, Umeå
Marskonferensen**

- Välkommen till Svensk biblioteksforening Region Västerbottens årliga konferens. Under 2016 års konferens sätter vi fokus på de ändamål all offentligt finansierad biblioteksverksamhet har enligt Bibliotekslagen. Med utgångspunkt i vår omvärld bryts lagens formuleringar och stora ord ner till verksamhetsnära motsättningar och möjligheter. Mer information kommer.

**Till alla medlemmar
i Svensk biblioteksforening:**

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

11 maj 2016, Västerås

- I enlighet med Svensk biblioteksforenings stadgar paragraf 5 kallas alla medlemmar till årsmöte onsdag 11 maj, klockan 15.00, i Aros Congress Center, Munkgatan 7, Västerås.

Valberedningens sammankallande är Anette Eliasson. Hon träffas på telefon 031-315 16 71 eller e-post anette.eliasson@molndal.se.

- Sista motionsdag är måndagen den 22 februari 2016. Medlem eller grupp som önskar att viss fråga tas upp till beslut på årsmötet har att senast utsatt sista motionsdag skriftligt anmäla detta till kansliet: Svensk biblioteksforening, Box 70380, 107 24 STOCKHOLM.

11-12 maj 2016, Västerås

- Välkommen till de ledande branschdagarna 2016 i Västerås!

Tack Annikki!

Svensk biblioteksforenings ekonom Annikki Alanne har efter 14 år på foreningens kansli nu gått i pension. Vi tackar Annikki för hennes fina insatser, inte minst alla medlemskontakter och det arbete Annikki lagt ner på att säkra förvaltningen av foreningens tillgångar.

Annikki Alanne anställdes 2001 i samband med att foreningen sålde sina aktier i BTJ, tog hem ekonomiadministrationen och behövde utveckla sin kapitalförvaltning. Det senare som en effekt av att foreningen vid försäljningen av BTJ-aktierna fick stora ekonomiska tillgångar som behövde placeras och förvaltas. Annikki har alltid satt foreningens medlemmars bästa i första rummet. Hon har sett till att ekonomiarbetet alltid stöttat foreningsverksamhet och medlemsengagemang.

Många är de medlemmar som haft kontakt med Annikki under åren – inte minst alla deltagare i specialgrupper, arbetsgrupper och nätverk.

Annikki Alanne
FOTO: ELISABETH OHLSON
WALLIN

Annikki vet samtidigt vikten av att ha ordning på finanserna så att det finns pengar till det som foreningen och dess medlemmar vill göra. Annikki har varit en viktig person i arbetet med att säkra förvaltningen av foreningens tillgångar och få tillgångarna att växa.

UNDER EN PERIOD kunde Annikki stoltsera med att vara både "fastighetschef" och "fastighetsskötare" när foreningen köpte och ägde fastigheten på Saltmätargatan i Stockholm, där man hade sitt kansli. När verksamhetens

växte ur kanslilokalerna där var Annikki involverad i försäljningen, som blev mycket lyckad ur ekonomiskt perspektiv. Annikki är mycket mer värd än sin vikt i guld och vi har mycket att tacka henne för. Tack Annikki!

**Niclas Lindberg
Generalsekreterare**

*Vid ekonomifrågor, mejla
ekonomi@biblioteksforening.org*

Välkommen till kansliet, Maria Nyman!

MARIA NYMAN HAR anställts som chefsassistent och kontorsansvarig hos Svensk biblioteksforening. Maria började sin anställning 23 november.

Maria kommer bland annat att ansvara för årsmötes- och styrelseadministration, förberedelser inför arbetsutskott-/styrelsemöten och att föra styrelsens protokoll.

Hon kommer också att stötta generalsekreterare Niclas Lindberg i arbetet med verksamhetsplanering/uppföljning samt administration och planering rörande kansliets arbete och personal.

Maria Nyman
FOTO: ELIN ERIKSSON

Maria ska även ansvara för kontakt med externa leverantörer, exempelvis ekonomibyrå, hyresvärd, bank, försäkring, företagshälsovård.

MARIA HAR TIDIGARE erfarenhet av liknande arbetsuppgifter i medlemsburna organisationer såsom Lantmännen och Finansbolagens Förening. Hon har även arbetat som VD-assistent i näringslivet, närmast på Pon Equipment AB.

Maria har också ett förflutet från Bonnier Tidskrifter där hon bland annat arbetade med HR-administration. ■ NL

Folkbiblioteken 2015

FÖR TIONDE ÅRET i rad har Svensk biblioteksförning brutit ner den officiella statistik som finns på biblioteksområdet på regional och kommunal nivå. Statistiken visar att biblioteken behöver mer resurser till personal och medieutbud för att leva upp till landets lagar. Den nya bibliotekslagen skärper kraven på bibliotekshuvudmännen. Tidigare har vi undersökt vilka faktorer som leder till ökad biblioteksanvändning. De är exempelvis hög personaltäthet, ett aktuellt mediebestånd, en stor andel nyförvärv, bra tillgång till datorer och ett rikt utbud av tidskrifter. I dag vet vi att ju mer resurser biblioteken får, desto mer blir de använda.

Vi har strävat efter att redovisa siffror som är jämförbara med tidigare

år. Omfattande förändringar i den officiella biblioteksstatistiken har dock genomförts, så jämförelser ska därför tolkas med stor försiktighet.

Bibliotekens uppgift är att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. I dag, när demokrati och mänskliga rättigheter utmanas och kunskapsklyftorna djupnar, är biblioteken viktigare än någonsin. Nu behövs prioriteringar och investeringar som möjliggör för biblioteken att utföra sin viktiga samhällsuppgift. Vi hoppas att rapporterna om 2014 års statistik ska vara ett stöd i beslutsfattande och debatt. ■ NL

Rapporterna finns att läsa på föreningens webbplats.

Sök IFLA-stipendium

MEDLEMMAR i Svensk biblioteksförning kan söka bidrag för att delta i IFLA:s arbete. Dessa stipendier delas ut enligt följande kriterier: Den sökande deltar aktivt i Svensk biblioteksförnings arbete och i IFLA:s arbete och kan inte få kostnadsstäckning på annat sätt. Av den totala stipendiesumman reserveras 25 procent att gå till förstagsdeltagare på IFLA.

Mer information och anmälningsformulär finns på föreningens webbplats. Sista ansökningsdag 31 januari 2016. ■ JN

Unesco 70 år för yttrandefrihet

UNESCO BILDADES 16 november 1945. 70 år av samarbete mellan områdena kultur, kommunikation, utbildning och vetenskap för främjande av fred och säkerhet. 1945 sågs 37 länder i London och skrev under Unesco:s konstitution, som trädde i kraft året därpå. Sverige är medlem i Unesco sedan 1950.

FRÄMJANDE AV mänskliga rättigheter, inklusive yttrandefrihet och pressfrihet, är en av Unesco:s viktigaste uppgifter. Unesco är också det enda FN-organ med ett konstitutionellt mandat att främja yttrande- och pressfriheten – uttryckt i Unesco:s stadga som ”det fria flödet av idéer i ord och bild”. Att öka tillgången till och användandet av

informations- och kommunikationsteknologi är en central komponent i den globala utvecklingen.

För att alla ska ha möjlighet att använda internet krävs stora satsningar på kompetenshöjande åtgärder. En svensk grundprincip är att samma fri- och rättigheter som gäller offline också ska gälla online.

UNESCO SER BIBLIOTEKEN som en viktig part i förverkligandet av informations- och yttrandefriheten runt om i världen och har i ett antal manifest lyft fram bibliotekens uppgifter och betydelse.

Svensk biblioteksförnings general-

sekreterare är sedan 2014 utsedd av regeringen som ledamot av Svenska Unescorådet.

– Jag är stolt över att som biblioteksföreträdare få vara en del av Unescos viktiga arbete och är fast övertygad om att organisationens arbete för informations- och yttrandefrihet, kultur och vetenskap för att främja fred och säkerhet kommer att bli allt nödvändigare och viktigare säger Niclas Lindberg. Jag är lika övertygad

om att världens bibliotek kan spela en betydande roll för att öka kunskap, överbrygga motsättningar och bidra till goda samhällen. ■ NL

Niclas Lindberg
FOTO: ELISABETH
OLSSON WALLIN

En allt starkare regional biblioteksförning i Kenya

Kenyas biblioteksförning öppnade sin årsmöteskonferens 24 november i Meru, sju timmar med bil norr om Nairobi, bokstavligen på sluttningarna av Mount Kenya.

TEXT OCH FOTO STEFAN ENGSTRÖM

Samma dag avskedade president Kenyatta större delen av sin regering för att visa krafttag mot korruptionen och landet förberedde sig för påvens besök nästa dag. Kenya är märkbart påverkat av de senaste terrorattackerna, 2 april dödades 148 människor på Moi University i Garissa. Kenyas biblioteksförning förlorade kollegor, vänner och en av sina åtta regionföreningar. Universitetet är fortsatt stängt och på flera bibliotek växer behovet av säkerhetsåtgärder. I Nanyuki planerar folkbibliotekschefen John Ngaruni att inrätta säkerhetsgrindar med vakt.

Kenya har som land också ett fortsatt behov av reformer sedan våldsamheterna som bröt ut efter valet 2007. Svensk biblioteksförning samarbetar sedan flera år med Kenyas biblioteksförning för att dela erfarenheter och kunskaper om bibliotekets roll i samhället, att bygga en stark organisation och att driva politiskt påverkansarbete.

TROTS POLITISKA UTMANINGAR och det försämrade säkerhetsläget visar Kenyas biblioteksförning mer kraft än någonsin för att stärka bibliotekens samhällsuppgift. Under ordförande Tirong Tanui tar regionföreningarna nu täten att påverka i sina provinser och föreningen verkar för en nationell lagstiftning som ska stärka biblioteksverksamheten.

Under konferensens första förmid-

Tirong Tanui samtalar om säkerhet med folkbibliotekschefen John Ngaruni i Nanyuki.

dag sattes skolbiblioteken i fokus. Fyra presentationer diskuterade skolbibliotekens uppgift och roll för elevernas lärande, behovet av riktlinjer, resurser och stöd från skolläring och politik. Faith Mwendwa Mwiti och Charity Nyaboke presenterade en undersökning om skolbibliotek i provinsen Meru med 1,3 miljoner invånare. En av slutsatserna var att undervisningen måste involvera skolbiblioteket och eleverna måste få tid avsatt för att kunna använda det.

De visade också på stora skillnader vad gäller bemanning och tillgång till

media, endast 2% av skolbiblioteken kan erbjuda tillgång till internet, 2% har en egen budget och endast 13% kvalificerad personal.

Tirong Tanui jämförde med samma diskussioner i Sverige, att ett rum med böcker inte är ett skolbibliotek, det måste bemannas med kvalificerad personal: – När vi kräver att det ska finnas skolbibliotek måste vi också vara tydliga med dess uppgift, att det ska vara ett stöd och till nytta för eleverna.

ANN-SOFIE OLSSON från Malmö högskola och **Paulina Sjöberg** från gymnasie-

Faith Mwendwa Mwiti och Charity Nyaboke samtalar med Jenny Samuelsson, vice ordförande Svensk biblioteks förening.

Antonine Omuke, ordförande för Regionföreningen Rift Valley, och Josephine Kangethi, registrator i KLA

Resestipendiaterna Paulina Sjöberg och Ann-Sofie Olsson.

Omröstning om valet av ort för årsmötet 2016.

biblioteket på Ystad gymnasium, årets resestipendiater, var inbjudna att berättat om sina respektive verksamheter under eftermiddagen. Erfarenheterna från Sverige och Kenya diskuterades och jämfördes och betydelsen av att påverka politiker var en tydlig gemensam utmaning.

Phoebe Munya, gift med distriktets guvernör Peter Munya, höll ett brandtal om behovet av bibliotek och berättade om sitt eget projekt för att stärka barns läsning och tillgång till böcker. Guvernören bjöd föreningens styrelse och den svenska delegationen på

middag och visade sin uppskattning för regionföreningens arbete i Meru. Konferensen fortsatte med presentationer om forskning, ny teknik och bibliotekens roll i samhället och avslutades på fredagen med föreningens årsmöte.

TIRONG TANUI fick förnyat förtroende att i två år till fortsätta sitt arbete som ordförande. Samtidigt är han chef för Margaret Thatcher Library på Moi University i Eldoret och driver en egen grundskola i Lessos, självfallet med ett bemannat skolbibliotek. Tanui redovisade en gedigen årsberättelse på mötet

och underströk att en viktig uppgift för föreningen är att påverka samhällsutvecklingen. – Starka bibliotek ger starka samhällen, som han uttryckte det genom att citera IFLA:s förra ordförande Sinikka Sipilä.

UNDER ÅRET HAR en strategisk plan följts, nya samarbeten inletts, föreningens stadgar har genomarbetats, ekonomin är i balans, regionföreningarna har genomfört fler konferenser och utbildningar och påverkansarbetet har stärkts. Det prestigefyllda Maktbapriset lyfts särskilt fram i årsredo

”Under kommande år ska föreningen tillsammans med KNLS arbeta för att genomföra FN:s nya utvecklingsmål och utarbeta ett förslag till en bibliotekarielag för att stärka den professionella identiteten och erkännandet.”

Avgående sekreteraren Purity Kavuri och Christina Tovoté.

visningen. Framgångarna bekräftades i de intervjuer som Svensk biblioteksförnings projektledare Leif Mårtensson och Christina Tovoté genomförde på plats. Flera medlemmar berättade att föreningen nu talar med en enad och kraftfullare röst, rekryteringen av nya medlemmar har ökat och fler aktiva vill åta sig förtroendeuppdrag.

Svensk biblioteksförning har bland annat finansierat anställningen av Edward Oswe på kansliet i Nairobi för att stärka den centrala administrationen. Inför nästa år pekar Tanui ut att arbetet med att stärka regionföreningarna ska fortsätta. Han menar mycket prestigelöst att en stark förening måste byggas underifrån och syftet med detta är också regeringens vilja att regionalisera KNLS, Kenya National Library Service, som ansvarar och finansierar för landets folkbibliotek. När ansvaret för de statliga folkbiblioteken överförs till provinserna kommer regionföreningarna vara viktiga. Tanui är också angelägen att årsmötena ska fortsätta hållas ute i landet. Dock höjdes många röster för Nairobi som plats för mötet underlättar för fler att komma.

Att resa i Kenya tar tid. Som en kompromiss beslutade årsmötet att nästa år hålls det i Thika, 4 mil från Nairobi. Under kommande år ska föreningen tillsammans med KNLS arbeta för att

genomföra FN:s nya utvecklingsmål och utarbeta ett förslag till en bibliotekarielag för att stärka den professionella identiteten och erkännandet. Under besöket fick också Leif Mårtensson möjlighet att samtala med Richard Atuti, högsta chef för KNLS, om biblioteksutvecklingen i Kenya. Christina Tovoté hade ett särskilt möte med Stephen Mau på kulturministeriet.

LANDET HAR OCKSÅ antagit en ambitiös agenda, Vision 2030, för att minska den omfattande fattigdomen och stärka ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter. Utmaningar är stora, Kenya rymmer världens största flyktingläger i samma oroliga område som Garissa. 350 000 människor som mestadels flytt från kriget i Somalia lever i Dadaab i en extremt ogästvänlig halvöken mitt på ekvatorn. Det finns en opinion i Kenya som vill att lägret flyttas över gränsen, de tio mil till Somalia. Tirong Tanui citerar istället påven, att vi alla har ansvar för människors utsatthet och betonar betydelsen av att Europa tvingats inse att människor på flykt inte bara är ett problem för Afrika. Som ordförande för Kenyas biblioteksförning vill han arbeta med KNLS och Unicef för att barn i Dadaab får tillgång till biblioteksverksamhet. En fråga han också kommer ta med sig till IFLA. ■

Bakgrund

Svensk biblioteksförning samarbetar sedan flera år med Kenyas biblioteksförning för att dela erfarenheter och kunskaper om bibliotekets roll i samhället, att bygga en stark organisation och att driva politiskt påverkansarbete. Samarbetet har sitt ursprung i ett antal möten under 2009 och 2010, en förstudie på plats i Kenya maj 2011 och en workshop vid i Stockholm i mars 2012. Därefter formulerades en överenskommelse i ett Letter of Intent som undertecknades i Helsingfors, 2012 i samband med IFLA-WLIC. I överenskommelsen som gäller för perioden 2013 – 2017 har Svensk biblioteksförning åtagit sig att finansiera kansliet i Nairobi, betala Kenyas biblioteksförnings medlemsavgift till IFLA samt en ordförandes deltagande i IFLA:s årliga konferens. Föreningen bjuder också in Kenyas biblioteksförnings ordförande tillsammans med två kollegor att besöka Biblioteksdagarna i Sverige. En bärande punkt i överenskommelsen är att föreningarna ska arbeta med stöd av IFLAs program Building Strong Library Associations, BSLA, som syftar till att skapa långsiktiga stabila och hållbara biblioteksförningar. Projektgruppen samverkar med IFLA:s medarbetare inom BSLA området. Av BSLA programets sju olika delar fokuserar projektet på tre, Library in the Society, Library on the Agenda samt Sustaining the Library Association. Läs mer på föreningens webbplats.

Ny chefredaktör för Biblioteksbladet

Kulturjournalisten och författaren Annika Persson blir ny chefredaktör och ansvarig utgivare för Svensk biblioteksförnings medlemstidning Biblioteksbladet från och med nummer 1, 2016. Hon efterträder Christer Fälldin som varit Biblioteksbladets chefredaktör under 2015.

”Ambitionen är att Biblioteksbladet ska vara Sveriges ledande organ för en levande, nydanande och ifrågasättande biblioteksdebatt och ett stöd för medlemmarnas omvärldsbevakning. För att lyckas krävs journalistisk frihet och kompetens och att tidningen har en vass chefredaktör. Jag är övertygad om att Annika Persson, med sin gedigna erfarenhet, kommer att bidra till att förverkliga den ambitionen”, säger Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk biblioteksförning.

ANNIKA PERSSON ÄR en erfaren kulturjournalist och redaktör som tidigare arbetat för flera av de större kulturmedierna i Sverige, bland annat Dagens Nyheter, Vi Läser och Sveriges Radio. Hon har även en bakgrund som redaktör på Bokförlaget DN. Som chefredaktör för Biblioteksbladet ser hon en möjlighet att få en yta för debatt och fördjupning kring bibliotekens breda uppdrag.

Annika Persson
FOTO: SANDRA
JOHNSON/A4

– Jag känner mig ödmjuk inför uppdraget att få leda en tidning som handlar om de viktigaste frågorna vi har: om demokrati och folkbildning, forskning och utbildning, om digital delaktighet. Tidningen ska inspirera till nya stordåd, men också granska både verksamheterna och vilka möjligheter de ges att lyckas, säger Annika Persson.

I SAMBAND MED att Annika Persson tillträder som chefredaktör, övertar tidningsbyrån A4 Text & Form ansvaret för produktion av Biblioteksbladet i tryckt och digital form. Under 2015 har Svensk biblioteksförning samarbetat med Iris Media om en re-design av Biblioteksbladet. Under samma period har också Iris Media med Christer Fälldin

Fakta om Biblioteksbladet

TIDNINGEN SKA HA en fri och självständig ställning och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund och enligt spelreglerna för press, radio och TV.

TIDNINGEN SKA GENOM SITT INNEHÅLL:

- Granska, bevaka och spegla biblioteksverksamheten och därtill hörande verksamhetsområden samt nationell och internationell bibliotekspolitik och forskning och till detta angränsande kulturpolitiska frågor
- Allsidigt och objektivt spegla föreningens verksamhet, service och aktiviteter på alla nivåer samt informera om föreningens åsikter och ställningstaganden
- Ge utrymme för biblioteksfrågor av intresse för medlemmarna
- Verka för att ge den enskilde medlemmen och andra möjlighet att använda tidningen som ett forum för debatt och åsikter och därigenom stimulera och bidra till en god och allsidig debatt
- Ge utrymme för nyheter i kortform, längre reportage och fördjupande inslag

som chefredaktör haft ansvar för tidningsproduktionen. Avtalet upphör vid årsskiftet 2015/16 och i samband med det inleds samarbetet med A4 och Annika Persson. ■ SE

EPALE – webbplats för vuxenutbildare i Europa

EPALE, the Electronic Platform for Adult Learning in Europe, är en digital mötesplats för vuxenutbildare, utanför högskolor och universitet. Där kan man komma i kontakt med kollegor inom hela Europa.

Webbplatsen är ett EU-initiativ och i Sverige är Universitets- och högskolerådet, UHR, kontaktkontor. UHR ser

gärna att webbplatsen används mer av bibliotek som arrangerar utbildning för vuxna t ex inom Digidel-området. På webbplatsen kan du knyta kontakter med partners för projektsamarbeten inom Norden och Europa, hitta stöddokument för ansökningar till projekt och upptäcka relevanta kurser och konferenser. ■ JN

Tävla om biljetter till Biblioteksdagarna 2016

VI LOTTAR UT fem gratisplatser till Biblioteksdagarna 2016. Om du har betalat din medlemsavgift senast den 15 januari är du med i lottdragningen om de fem platserna. Vinsten gäller deltagaravgiften. Resa och boende bokar och betalar du själv. ■ ES

Medlemmarna har tyckt till

I slutet av augusti skickade Svensk biblioteksförning ut en webbenkät till samtliga drygt 3 000 medlemmar – enskilda och institutionella. Liknande enkäter gjordes åren 2007, 2010 och 2013. Frågorna i årets enkät överensstämde i allt väsentligt med de tidigare.

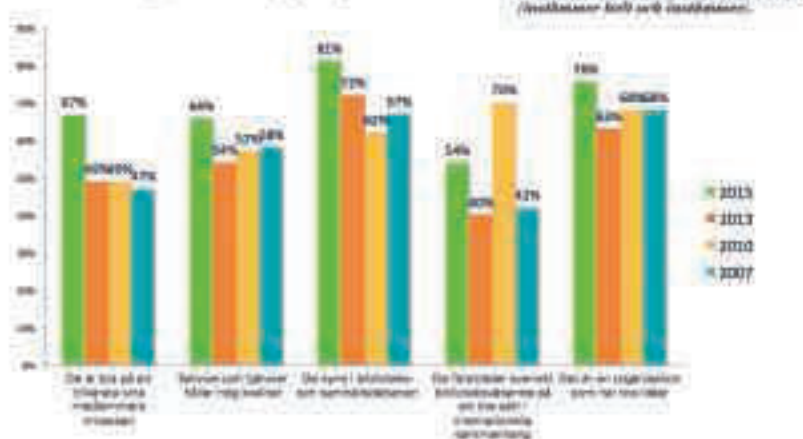
Enkätresultatet ger styrelse och kansli vägledning för det fortsatta arbetet. Regelbundet återkommande undersökningar möjliggör jämförelser över tid och visar om det finns anledning att förändra eller utveckla vissa insatser. Stort tack alltså till alla som bemödat sig om att besvara frågorna i den ganska omfattande enkäten. Och inte minst för att ha visat engagemang genom att flitigt utnyttja kommentarsfälten. Totalt lämnades cirka 500 kommentarer.

Av de svarande var 78 procent enskilda medlemmar och 22 procent institutionella. Inte överraskande kom den största andelen svar (46 procent) från folkbiblioteksområdet. Näst största grupp var högskolebiblioteken (18 procent) följt av skolbibliotek (8 procent). Resterande fördelades på sjukhusbibliotek, övriga forskningsbibliotek eller annan biblioteksverksamhet.

REKORD. Tidigare undersökningar har visat att en övervägande del av medlemmarna har en positiv inställning till föreningens arbete och att andelen nöjda medlemmar stadigt ökat. Årets enkät överträffar tidigare rekord. 80 procent av de svarande är nöjda eller mycket nöjda med sitt medlemskap. Det är en avsevärd ökning jämfört med tidigare år, där siffran legat runt 60 procent. Historiskt sett torde de senaste cirka 10 årens opinionssiffror vara de högsta någonsin. Möjligen finge man

Jämförelse mellan år

7 ställen undersökning medlemmar om i följande procentandel:

gå tillbaka till tiden för föreningens bildande för att hitta en liknande entusiasm. En inte alltför vågad gissning är att om motsvarande medlemsundersökning hade gjorts under den period då främjandet av biblioteksväsendet var en bisak och partipolitiska utspel i kombination med stadgestrider en huvudsak, hade siffrorna hamnat på bottenivå - i sällskap med föreningens ekonomi. Utmaningen nu är att "hålla tempot efter 100-årsfirandet".

TROGNA OCH AKTIVA MEDLEMMAR. Årets undersökning - i likhet med tidigare - visar att Svensk biblioteksförning har en mycket trogen medlemskår. 46 procent av de svarande har varit medlemmar i 10 år eller längre. Men det sker också en nyrekrytering - och förnyring. 18 procent av de svarande hade blivit medlemmar under de senaste tre åren. Sammanställningen av frågan hur nöjd man totalt sett är med sitt medlemskap visade att åldersgruppen upp till 25 år är den mest nöjda. 80 procent av de svarande anser att det är viktigt att det finns en förening som synliggör biblioteken. Andra viktiga skäl för medlemskap är att föreningen bistår med omvärldsbevakning (82 procent), att man vill visa sitt stöd för biblioteken (78 procent) och att

medlemskapet ger möjligheten till kontakter (77 procent). Även föreningens kurser och konferenser anges som ett viktigt skäl (75 procent).

Årets undersökning visar också att merparten (85 procent) inte har någon tanke på att avsluta medlemskapet. 13 procent har ibland funderat på att lämna föreningen. Ett fåtal (2 procent) har starkt funderat på att avsluta medlemskapet. De skäl som anges är framför allt att man snart går i pension. Några anser att medlemskapet är för dyrt.

Många medlemmar deltar aktivt i föreningens arbete. 17 procent av de svarande är engagerade i föreningens expertnätverk. 15 procent har varit, eller skulle gärna vilja delta. Utan att veta hur motsvarande siffror ser ut i jämförbara organisationer kan man nog anta att Svensk biblioteksförning har en osedvanligt hög andel aktiva medlemmar. Av kommentarsdelen kan man utläsa att här finns en större potential.

STORSTADSFENOMEN. Tre fjärdedelar av de svarande är verksamma i de bibliotekstätaste områdena, dvs. i någon av storstadsregionerna eller i annan större eller medelstor stad. En fjärdedel är verksamma på en mindre ort. Bland de sistnämnda kan man spåra en viss

uppgivenhet. Bland annat framhålls att man har begränsad möjlighet att delta i föreningens konferenser och övriga arrangemang. De skäl som anges är avstånd och kostnader. Men ett hinder förefaller också vara arbetsledningens bristande förståelse för vikten av att delta i kollegiala sammankomster. Här uttrycks önskemål om insatser från föreningen för att påverka attityderna.

LJUSNANDE FRAMTIDSUTSIKTER. I år, lik som tidigare, har frågor ställts om hur man bedömer föreningens, bibliotekens och sina egna framtidsutsikter. Här kan man skönja en ljusning. 41 procent instämmer i påståendet att den framtida utvecklingen för biblioteken i Sverige ser positiv ut. Tidigare års siffror har legat på knappt 30 procent. 45 procent anser nu att Svensk biblioteksförening har positiva framtidsutsikter. Även det en ökning i förhållande till tidigare år. De svarande förefaller också ha en positivare syn på sin egen framtid inom biblioteksväsendet än tidigare.

VAD ÄR VIKTIGAST. Avslutningsvis ombads de svarande att ange vad man anser vara de tre viktigaste frågorna för föreningen att arbeta med de närmaste åren. Frågan gav upphov till nästan 400 kommentarer. Skolbiblioteksfrågan, e-böcker och digitalisering toppar listan. Detta sammanfaller med resultaten i 2013 års undersökning. Nykomling - på tredje plats - är frågan om en nationell biblioteksstrategi. Övriga högt listade insatser är föreningens opinionsbildande arbete med att synliggöra biblioteken. Många har också valt att lyfta fram frågor om arbetsmiljö, löner samt behovet att tydliggöra bibliotekariernas kompetens. Härutöver nämns bland annat utvecklings- och framtidsfrågor, läsförfrämjande samt internationellt arbete.

Sammanfattningsvis visar en jämförelse över tid att kurvorna överlag pekar uppåt. En fråga där resultatet nu nästan slår i taket är den om vikten av att det finns en ideell organisation som Svensk biblioteksförening. Detta påstående stöds av 97 procent av de svarande. Det är ett svårslagsbart rekord som det gäller att vårda väl. ■

Barbro Thomas

FOTO: EVA-MARIA HÄUSNER

På bilden syns panelen Cecilia Brinck (M), vice ordförande i SKL:s beredning för utbildningsfrågor och skolpolitiker i Stockholm stad, Eva Köhler (S), ledamot i utbildningsnämnden i Stockholms stad, Malin Söderberg, bitr. rektor Nacka gymnasium, samt Anna Widing Niemelä, gymnasiechef i Botkyrka kommun.

Regionförening: Intensiv diskussion om skolbibliotek

DET BLEV ETT böljande samtal med många infallsvinklar på paneldebatten om skolbibliotek som pågick kvällen den 25 november. Det var Regionföreningen Stockholm-Uppsala-Gotland som ställde frågan *Stockholms bästa skolbibliotek – hur når vi dit?* till skolledare och politiker i Stockholmsregionen. Kvällen inleddes med goda exempel

och visioner från en lärare och två elever vid Fyrisskolan i Uppsala och från skolbibliotekarien på Thorildsplansgymnasium.

Den påföljande panelediskussionen visade på svårigheten att åstadkomma utveckling samtidigt som politikerna inte vill detaljstyra. Kvällen avslutades med många kloka och insatta inspel från publiken. ■ JN

Regionförening och expertnätverk i samverkan

EXPERTNÄTVERKET FÖR SKOLBIBLIOTEK och Regionförening Västerbotten samarrangerade en föreläsning i Umeå 5 november. Det blev en välbesökt forskarfrukost. Föreläste gjorde Julia Pennlert, doktorand Umeå universitet, under rubriken *Den (a)sociala läsningen? Föreställningar och fördomar kring läsande och skrivande online*. Efter föreläsningen fortsatte expertnätverket med en nätverksträff på temat digitala kompetenser och framtidens lärande. ■ JN

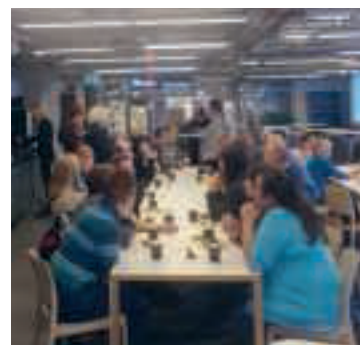

FOTO: JENNY NILSSON

Biblioteken och människor på flykt

Uppropet har publicerats på Svensk biblioteksförnings webbplats och hade i början av december samlat över 300 underskrifter. Vill du underteckna artikeln så fyller du i formuläret på webbplatsen. (Kom ihåg att godkänna att vi publicerar ditt namn!)

Det svenska samhället är starkt. Med en imponerande kraftsamling tar Sverige emot människor som flyr undan krig och förföljelse.

Även Sveriges biblioteksverksamma mobiliserar, stärkta av det uppdrag bibliotekslagen ger: att verka för det demokratiska samhällets utveckling.

Biblioteken arbetar med att ge asylboenden tillgång till datorer och språkdata-baser. De justerar öppettider så att filialer nära boendena kan ge nyanlända en chans att använda bibliotekets resurser. Läger om rutten så att bokbussarna kan vara till stöd för flyktingboenden. Samarbetar med studieförbunden för att skapa aktiviteter och utbildningstillfällen som språkcaféer, bokcirklar med SFI, läxhjälp och sagostunder på olika språk. Ungdomsguider med annat modersmål än svenska hjälper till att lotsa nyanlända besökare när de kommer till biblioteken.

BIBLIOTEKEN FÖRSTÄRKER utbudet av böcker på arabiska, persiska, tigrinja, kurdiska och andra språk. Flyttar fram dem nära ingången så att de syns direkt. Alla ska kunna känna sig välkomna, också du som nyss kommit hit. Möten anordnas med frivilligorganisationer för att visa vägen in i lokalt volontärarbete för engagerad allmänhet. Skylten "Refugees welcome" hängs upp.

Biblioteken har gjort det här förut. När utbudet sinade under andra världskriget fick biblioteksaktiva

plocka fram all sin kreativitet för att avhjälpa boknöden. Under 70-talets arbetskraftsinvandring och under 90-talets Balkankrig så möttes behoven hos nytilkomna invånare på biblioteken. På senare år har biblioteken rustat mot vikande läskunnighet och nedåtvärande PISA-kurvor.

Svenska bibliotek är en del av en internationell rörelse som alltid har tagit ställning för yttrandefrihet och demokrati, i Sverige och i världen. Det finns en övertygelse om att bibliotekens insatser inte bara snabbar på etablering och inkludering utan också skapar livslånga ambassadörer för Sverige bland de som så småningom kan återvända till sina hemländer. Också detta har vi sett förut, bland chilensare, greker och andra som levit i exil i vårt land.

DET ÄR EN TUFF uppgift för individen att etablera sig i samhället. Biblioteken vill och ska vara en hävstång för individens egen utveckling, en bas där människor kan mötas och hämta styrka, få chansen att bli en del av sitt nya samhälle. Landets bibliotek utgör en landsomfattande bildningsinfrastruktur som står öppen och tillgänglig för alla. Det byggdes av politisk vilja, med målet att utjämna kunskapsklyftor, skapa fri tillgång till kunskap, kultur och information, och att värna allas rätt att utvecklas, tänka, tala och skriva fritt.

I tider när kunskapsklyftorna djupnar, när rasismen växer och demokrati och mänskliga rättigheter utmanas,

FOTO: ÅRSMÖTE FALUN

Bilden föreställer Dalatidningens artikel 18 augusti 1945 när föreningen samlades till årsmöte i Falun med sina nordiska grannländers föreningar. Ur texten: "Jämsides med människoförödelsen i världen har gått en bokförstöring av gigantiska mått. Vi kan väl ännu inte bilda oss en klar föreställning om dess proportioner men våra värsta farhågor kommer nog överträffas av den bistra verkligheten. Bokhungern har redan gjort sin röst hörd och blandats med ropen på bröd."

så är biblioteken och dess personal en avgörande motkraft. Det bevisas i bibliotekens verksamhet varje dag.

Sverige ska vara ett öppet och demokratiskt land, för detta har vi alla ett ansvar. Biblioteken har ett särskilt uppdrag att utveckla det demokratiska samhället och att välkomna alla. Återigen mobiliserar biblioteken, för vi vet att sagor, forskning, romaner och språkcaféer – all kultur och kunskap rustar samhället mot populism och rasism, och stärker oss alla som medmänniskor. Och säg alltid välkommen till den som stiger in på biblioteket med nyfikenhet eller längtan efter en plats att vara trygg på. ■ ??

Svensk biblioteksförerings julgåva går till litteraturprojekt på flyktingförläggningar

Årets julgåva går till IBBY Sveriges arbete för att alla ska kunna ta del av berättelser. Cay Corneliuson berättar om projektet.

BBY Italia startade 2012 ett projekt som hette: "Silent Books: from the world to Lampedusa and back". Det syftade till att öppna ett barnbibliotek på Lampedusa där inget barnbibliotek fanns. Meningen var att biblioteket skulle vara både för flyktingbarn och barn från ön. Man utgick ifrån en samling ordlösa bilderböcker och menade att bildernas inneboende berättarkraft kan överbygga kulturella och språkliga barriärer. Alla skulle kunna ta del av samma berättelser oavsett härkomst och språk.

Internationella IBBY hjälpte till att samla 111 textlösa bilderböcker från 23 länder och en utställning gjordes på

The Palazzo delle Esposizioni i Rom. En internationell jury valde sedan ut "The honourlist of wordless books" som innehöll 10 titlar och tre hedersnämmanden. Exempel på böcker från listan som är välkända i Sverige är: Raymond Briggs, The Snowman och Shaun Tan, The Arrival.

IBBY SVERIGE HAR startat en svensk variant av projektet Silent Books som avser att utveckla metoder att arbeta med textlösa bilderböcker i samverkan mellan folkbibliotek och flyktinganläggningar. Tanken är att arbetet med böckerna kan var en del i ett bredare samarbete, och visa ett exempel på hur man kan arbeta med litteraturen som grund. Inom projektet ska textlösa böcker spridas till några utvalda kommuner. Om tillräckliga medel erhålls ska projektet också resultera i en handbok som kan spridas till alla intresserade som arbetar med barngrupper på flyktingförläggningar.

Hittills har projektet fått stöd från stiftelserna Solkatten och Helge Ax:on Johnson samt från Svensk biblioteks-förening. Ytterligare medel har sökts från Kulturrådet.

DE KOMMUNER SOM blivit tillfrågade om de vill delta är Arvika, Norberg, Norrtälje och Skellefteå. Fler kommuner kan tillkomma. I våras skickade IBBY ut en fråga på biblist om vilka kommuner som hade samverkan mellan folkbibliotek och flyktingförläggningar. Kommunerna har valts bland de som svarade på förfrågan.

En lista över textlösa bilderböcker anpassad efter svenska förhållanden och som är möjliga att köpa in är under arbete. Projektledare för projektet och representanter för IBBY Sverige är Cay Corneliuson, corneliuson@hotmail.com och Pia Cronholm, pia.cronholm@gmail.com. ■

Cay Corneliuson för IBBY Sverige

Effektiv vetenskaplig kommunikation

Forskningsbibliotekens roll i den nationella forskningsinfrastrukturen har under det senaste decenniet förändrats och utvecklats. Den digitala utvecklingen har skapat nya utmaningar och möjligheter för spridning och tillgång till forskningsresultat och forskningsdata. Biblioteken har blivit en avgörande nod i ett framväxande ekosystem för forskningsinformation. Betydelsen av att utnyttja bibliotekens kompetens och resurser strategiskt är stor. Bibliotekens arbete med nyttiggörandet av forskningen kan inte överskattas.

Svensk biblioteksförerings nya rapport Effektiv vetenskaplig kommunikation – för forskning, utbildning och nyttiggörande beskriver och lyfter

fram forskningsbibliotekens nya roller och det nya landskapet för forskningskommunikation. Slutsatserna i rapporten ger en riktning för fortsatt strategiskt arbete med forskningsbibliotekens frågeställningar och framtida utmaningar. Den är också ett verktyg för att kommunicera forskningspolitiska ställningstaganden kring bl.a. open access och upphovsrättslagstiftning. Dessa områden bör prioriteras på nationell nivå för att forskningen ska dra nytta av de nya informations- och kommunikationsmöjligheter som biblioteken bidrar till.

Rapporten har tagits fram av föreningens utvecklingsråd för vetenskaplig informationsförmedling.

Rapporten finns fritt tillgänglig på föreningens webbplats. ■ KW

ENKELT OCH SÄKERT

- PRODUKTERNA ÄR DIREKT ANPASSADE TILL DITT SYSTEM
- INGA EXTRA INSTÄLLNINGAR OCH JUSTERINGAR BEHÖVS
- FULL BYTESRÄTT OM DU INTE ÄR 100% NÖJD
- ALLTID FRAKTFRI LEVERANS

På **axielldirekt.com** hittar du all kringutrustning som underlättar i din vardag. Vi erbjuder den senaste tekniken och kan hjälpa dig hitta den produkt som passar bäst på just ditt bibliotek, oavsett bibliotekssystem.

I vårt sortiment hittar du bland annat skanners, kvittoskrivare, etiketter, kvittorullar, återvinningsbara lånekort, RFID-tillbehör och mycket annat.

Just nu har vi fått in trådlösa handskenrar som är snabba, har bra batterikapacitet och snabb läsprestanda.

Välkommen in till oss redan idag på **axielldirekt.com**.
Har du frågor kontakta Jonas Nilsson telefon **046-270 04 61**
eller **kontakt@axielldirekt.com**.

